

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Komentarz

Tom III

Artykuły 506–729

redakcja naukowa Tadeusz Wiśniewski

Helena Ciepla, Henryk Dolecki, Tadeusz Domińczyk
Dariusz Dończyk, Agnieszka Góra-Błaszczkowska, Antoni Górski
Józef Iwulski, Andrzej Jakubecki, Iwona Koper, Grzegorz Misiurek
Tomasz Radkiewicz, Zbigniew Strus, Monika Strus-Wołos
Michał Tomalak, Tadeusz Żyznowski

KOMENTARZE

Helena Ciepla – doktor nauk prawnych; sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; wykładowca Uczelni Łazarskiego w Warszawie; autorka i współautorka cenionych komentarzy do Kodeksu cywilnego, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz przepisów o księgach wieczystych i hipotece, a także wielu innych publikacji z tych dziedzin.

Henryk Dolecki – doktor habilitowany nauk prawnych; profesor w Wyższej Szkole Administracji Publicznej w Szczecinie; sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego w stanie spoczynku; autor wielu publikacji, w tym komentarzy, monografii, rozpraw, artykułów, glos i recenzji.

Tadeusz Domińczyk (1936–2017) – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku.

Dariusz Dończyk – sędzia Sądu Najwyższego, przewodniczący Wydziału w Izbie Cywilnej, autor publikacji z zakresu prawa cywilnego materialnego.

Agnieszka Góra-Błaszczkowska – doktor habilitowany nauk prawnych; profesor Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie; sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego; autorka i współautorka komentarzy i innych publikacji dotyczących postępowania cywilnego.

Antoni Górski – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, w latach 2010–2014 przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa, autor publikacji z zakresu prawa cywilnego materialnego i procesowego.

Józef Iwulski – sędzia Sądu Najwyższego, od 2016 r. Prezes SN kierujący Izbą Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, autor wielu publikacji z zakresu prawa pracy oraz postępowania cywilnego.

Andrzej Jakubecki – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Katedry Postępowania Cywilnego i Międzynarodowego Prawa Handlowego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; autor i współautor komentarzy do Kodeksu postępowania cywilnego oraz wielu innych publikacji z zakresu postępowania cywilnego, w tym prawa arbitrażowego.

Iwona Koper – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku.

Grzegorz Misiurek – sędzia Sądu Najwyższego, przewodniczący Wydziału w Izbie Cywilnej.

Tomasz Radkiewicz – doktor nauk prawnych, sędzia Sądu Okręgowego w Szczecinie, adiunkt w Wyższej Szkole Administracji Publicznej w Szczecinie, wykładowca Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie, autor publikacji z zakresu postępowania cywilnego.

Zbigniew Strus – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, współautor komentarzy i autor licznych artykułów z dziedziny prawa cywilnego materialnego i procesowego, wieloletni wykładowca na szkoleniach dla sędziów i innych zawodów prawniczych.

Monika Strus-Wołos – doktor nauk prawnych, adwokat, autorka i współautorka komentarzy i wielu innych publikacji z dziedziny prawa cywilnego i gospodarczego.

Michał Tomalak – doktor nauk prawnych, adwokat, autor publikacji z dziedziny prawa cywilnego materialnego i procesowego oraz z zakresu arbitrażu.

Tadeusz Żyznowski – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, autor i współautor komentarzy oraz opracowań z zakresu prawa cywilnego materialnego i postępowania cywilnego.

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Komentarz

Tom III

Artykuły 506–729

redakcja naukowa Tadeusz Wiśniewski

Helena Ciepła, Henryk Dolecki, Tadeusz Domińczyk
Dariusz Dończyk, Agnieszka Góra-Błaszczkowska, Antoni Górski
Józef Iwulski, Andrzej Jakubecki, Iwona Koper, Grzegorz Misiurek
Tomasz Radkiewicz, Zbigniew Strus, Monika Strus-Wołos
Michał Tomalak, Tadeusz Żyznowski

KOMENTARZE

Stan prawny na 1 stycznia 2021 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów napisali:

Helena Ciepla: art. 626¹–626¹³

Henryk Dolecki, aktualizacja Tomasz Radkiewicz: art. 590–598

Tadeusz Domińczyk, aktualizacja Michał Tomalak: art. 694¹–694⁸

Agnieszka Góra-Błaszczkowska: art. 506–543, 568–589

Antoni Górski: art. 544–560¹, 606–626

Józef Iwulski: art. 691¹⁰–691¹¹

Andrzej Jakubecki: art. 691¹–691⁹

Iwona Koper, aktualizacja Dariusz Dończyk: art. 561–567⁵

Grzegorz Misiurek: art. 692–693²², 716–729

Zbigniew Strus, aktualizacja Monika Strus-Wołos: art. 598¹–605

Monika Strus-Wołos: art. 560²–560¹²

Tadeusz Żyznowski: art. 627–691

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8187-992-7

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	17
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)	25
CZĘŚĆ PIERWSZA. POSTĘPOWANIE ROZPOZNAWCZE	27
KSIEGA DRUGA. POSTĘPOWANIE NIEPROCESOWE	27
TYTUŁ I. Przepisy ogólne	27
Art. 506. [Wszczęcie postępowania nieprocesowego]	34
Art. 507. [Właściwość rzeczowa]	39
Art. 508. [Właściwość miejscowa]	40
Art. 509. [Skład sądu]	44
Art. 509 ¹ . [Czynności referendarza]	44
Art. 510. [Uczestnik; zainteresowany]	45
Art. 511. [Treść wniosku]	54
Art. 511 ¹ . [Zwrot wniosku nieopłaconego]	56
Art. 511 ² . [Obowiązek wniesienia odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania; posiedzenie przygotowawcze]	57
Art. 512. [Cofnięcie wniosku]	57
Art. 513. [Niestawiennictwo uczestników]	59
Art. 514. [Rozprawa]	60
Art. 515. [Postępowanie dowodowe]	63
Art. 516. [Orzeczenia]	64
Art. 517. (uchylony)	66
Art. 518. [Apelacja, zażalenie]	66
Art. 518 ¹ . [Zaskarżanie wpisów]	69
Art. 518 ² . [Sąd drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]	71
Art. 519. (uchylony)	72
Art. 519 ¹ . [Skarga kasacyjna]	72

Art. 519 ² .	[Żądanie stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia]	79
Art. 520.	[Koszty]	81
Art. 521.	[Skuteczność orzeczenia; wstrzymanie wykonania orzeczenia]	84
Art. 522.	[Wykonanie postanowień z urzędu]	85
Art. 523.	[Zmiana prawomocnego postanowienia]	86
Art. 524.	[Wznowienie postępowania]	87
Art. 525.	[Udostępnianie akt]	92
TYTUŁ II. Przepisy dla poszczególnych rodzajów spraw		94
Dział I. Sprawy z zakresu prawa osobowego		94
Rozdział 1. Uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu		94
Oddział 1. Postępowanie o uznanie za zmarłego		94
Art. 526.	[Właściwość sądu]	94
Art. 527.	[Uprawniony]	96
Art. 528.	[Termin do zgłoszenia wniosku]	97
Art. 529.	[Treść wniosku]	97
Art. 530.	[Ogłoszenie o wszczęciu postępowania]	99
Art. 531.	[Publikacja ogłoszeń]	100
Art. 532.	[Upływ terminów]	101
Art. 533.	[Wysłuchanie bliskich]	101
Art. 534.	[Postępowanie z urzędu]	103
Oddział 2. Postępowanie o stwierdzenie zgonu		104
Art. 535.	[Zasady postępowania]	104
Art. 536.	[Zgłoszenie wniosku]	106
Art. 537.	[Ogłoszenie o wszczęciu postępowania]	106
Art. 538.	[Oznaczenie chwili śmierci]	108
Oddział 3. Uchylenie postanowień orzekających uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu		109
Art. 539.	[Tryb uchylenia postanowień]	109
Art. 540.	[Właściwość sądu]	111
Art. 541.	[Wniosek, uchylenie z urzędu]	111
Art. 542.	[Uchylenie postanowienia]	112
Art. 543.	[Osobiste stawiennictwo osoby uznanej za zmarłą]	114
Rozdział 2. Ubezważnowolnienie		115
Oddział 1. Przepisy ogólne		116
Art. 544.	[Właściwość sądu]	116
Art. 545.	[Wniosek]	117
Art. 546.	[Uczestnicy]	121
Art. 547.	[Wysłuchanie osoby, której dotyczy wniosek o ubezważnowolnienie]	124
Oddział 2. Doradca tymczasowy		126
Art. 548.	[Doradca tymczasowy]	126
Art. 549.	[Skutek ustanowienia doradcy tymczasowego]	128
Art. 550.	[Utrata mocy postanowienia o ustanowieniu doradcy tymczasowego]	128
Art. 551.	[Zawiadomienie sądu opiekuńczego]	129

Oddział 3. Postępowanie	130
Art. 552. [Świadcstwo lekarskie; zaświadczenia]	130
Art. 553. [Badanie przez biegłych; treść opinii biegłego]	132
Art. 554. [Obserwacja w zakładzie leczniczym]	134
Art. 554 ¹ . [Cel postępowania dowodowego]	136
Art. 555. [Obowiązek przeprowadzenia rozprawy]	137
Art. 556. [Zaniechanie doręczania pism sądowych, wezwania lub wysłuchania osoby, której dotyczy ubezwłasnowolnienie; ustanowienie kuratora]	138
Art. 557. [Treść postanowienia o ubezwłasnowolnieniu]	140
Art. 558. [Przesłanie odpisu postanowienia sądowi opiekuńczemu; zawiadomienie o konieczności ustanowienia kuratora]	141
Art. 559. [Uchylenie i zmiana ubezwłasnowolnienia]	142
Art. 560. [Zaskarżanie postanowień; środki odwoławcze]	146
Art. 560 ¹ . [Ustanowienie z urzędu adwokata lub radcy prawnego]	147
Dział Ia. Sprawy o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia	149
Art. 560 ² . [Sprawy objęte przepisami działu]	162
Art. 560 ³ . [Formularz wniosku o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	166
Art. 560 ⁴ . [Rozpoznanie wniosku na rozprawie; sporządzenie i doręczenie odpisów wniosku]	168
Art. 560 ⁵ . [Termin rozpoznania wniosku]	169
Art. 560 ⁶ . [Dokonywanie doręczeń przez Policję lub Żandarmerię Wojskową]	170
Art. 560 ⁷ . [Elementy, skuteczność i wykonalność postanowienia o zobowiązaniu osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazaniu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	172
Art. 560 ⁸ . [Rozstrzygnięcie o zabezpieczeniu]	174
Art. 560 ⁹ . [Doręczenie odpisu postanowienia oraz zawiadomienie zespołu interdyscyplinarnego o jego wydaniu; bieg terminu do złożenia wniosku o uzasadnienie]	176
Art. 560 ¹⁰ . [Sporządzenie i doręczenie odpisu apelacji]	179
Art. 560 ¹¹ . [Termin do wniesienia odpowiedzi na apelację]	179
Art. 560 ¹² . [Termin rozpatrzenia apelacji]	180
Dział II. Sprawy z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli	181
Rozdział 1. Sprawy małżeńskie	181
Art. 561. [Zezwolenie na zawarcie małżeństwa]	185
Art. 561 ¹ . [Wywiad środowiskowy]	189
Art. 562. [Zwolnienie od obowiązku złożenia dokumentu]	190

Art. 563.	[Działanie przez pełnomocnika]	200
Art. 564.	[Obowiązkowa rozprawa]	203
Art. 565.	[Inne sprawy małżeńskie]	207
Art. 565 ¹ .	[Wywiad środowiskowy]	214
Art. 566.	[Właściwość sądu w sprawie o podział majątku wspólnego]	215
Art. 567.	[Postępowanie o podział majątku wspólnego]	217
Art. 567 ¹ .	[Właściwość sądu w sprawach o separację]	239
Art. 567 ² .	[Umorzenie postępowania]	240
Art. 567 ³ .	[Postanowienie o separacji]	241
Art. 567 ⁴ .	[Postanowienie o zniesieniu separacji]	242
Art. 567 ⁵ .	[Wpływ na inne postępowania]	242
Rozdział 2.	Inne sprawy rodzinne oraz sprawy opiekuńcze	243
Oddział 1.	Przepisy ogólne	244
Art. 568.	[Sąd opiekuńczy]	244
Art. 569.	[Właściwość sądu]	246
Art. 569 ¹ .	[Właściwość miejscowa sądu okręgowego w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]	251
Art. 570.	[Postępowanie z urzędu]	252
Art. 570 ¹ .	[Wywiad środowiskowy]	254
Art. 570 ^{1a} .	[Wywiad środowiskowy w sprawach dotyczących ustanowienia opieki lub kurateli]	256
Art. 570 ² .	[Skierowanie do mediacji]	257
Art. 571.	(uchylony)	258
Art. 572.	[Obowiązek zawiadomienia]	259
Art. 573.	[Udział w postępowaniu osoby pozostającej pod władzą rodzicielską, opieką lub kuratelą]	261
Art. 574.	[Nakaz osobistego stawienia]	264
Art. 575.	[Osobiste stawienie innych uczestników]	265
Art. 575 ¹ .	[Posiedzenie przy drzwiach zamkniętych]	265
Art. 576.	[Wysłuchanie]	266
Art. 577.	[Zmiana postanowienia przez sąd opiekuńczy]	270
Art. 578.	[Skuteczność i wykonalność postanowień]	273
Art. 578 ¹ .	[Wszczęcie postępowania wykonawczego]	274
Art. 578 ² .	[Obowiązkowe zastępstwo uczestników w postępowaniu w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]	275
Oddział 2.	Sprawy z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi	276
Art. 579.	[Rodzaje spraw]	276
Art. 579 ¹ .	[Nadzór sądu opiekuńczego]	278
Art. 579 ² .	[Opinia]	279
Art. 579 ³ .	[Przeprowadzenie wywiadu środowiskowego w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]	280
Art. 579 ⁴ .	[Postępowanie w sprawie o udzielenie zgody na umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej na podstawie orzeczenia sądu lub innego organu państwa obcego]	280

Art. 580.	(uchylony)	282
Art. 581.	[Uznanie ojcostwa]	282
Art. 582.	[Rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka]	284
Art. 582 ¹ .	[Ustalenie kontaktów z dzieckiem]	285
Art. 583.	[Czynność przekraczająca zakres zwykłego zarządu]	288
Art. 584.	[Nadanie dziecku nazwiska]	290
Oddział 3.	Sprawy o przysposobienie	290
Art. 585.	[Wniosek o przysposobienie]	290
Art. 585 ¹ .	[Przysposobienie przez krewnego]	293
Art. 585 ² .	[Zawiadomienie prokuratora]	293
Art. 586.	[Tryb postępowania]	294
Art. 586 ¹ .	[Zażalenie]	297
Art. 587.	[Śmierć uczestnika postępowania]	298
Art. 588.	[Skuteczność postanowienia]	299
Art. 589.	[Blankietowa zgoda na przysposobienie]	299
Oddział 4.	Sprawy z zakresu opieki	301
Art. 590.	[Przyrzeczenie opiekuna]	301
Art. 591.	[Zaświadczenie]	302
Art. 592.	[Zwolnienie od obowiązku objęcia opieki]	302
Art. 593.	[Zezwolenie sądu opiekuńczego]	303
Art. 594.	[Zasady i tryb składania gotówki przez opiekunów]	304
Art. 595.	[Sprawozdanie z opieki]	305
Art. 596.	[Badanie rachunku końcowego]	306
Art. 597.	[Wynagrodzenie opiekuna]	307
Art. 598.	[Grzywna]	308
Oddział 5.	Sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką	309
Art. 598 ¹ .	[Tryb postępowania]	327
Art. 598 ² .	[Wpływ na inne postępowania]	332
Art. 598 ³ .	[Dochodzenie w celu ustalenia miejsca pobytu]	336
Art. 598 ⁴ .	[Obowiązek przeprowadzenia rozprawy]	338
Art. 598 ⁵ .	[Termin; nakaz zapewnienia osobie powrotu do państwa – miejsca pobytu przed naruszeniem prawa; uzasadnienie]	339
Art. 598 ⁶ .	[Przymusowe odebranie przez kuratora]	342
Art. 598 ⁷ .	[Właściwość kuratora]	346
Art. 598 ⁸ .	[Uprawnienia kuratora]	347
Art. 598 ⁹ .	[Obecność uprawnionego przy przymusowym odebraniu]	348
Art. 598 ¹⁰ .	[Pomoc Policji]	350
Art. 598 ¹¹ .	[Udaremnianie odebrania]	351
Art. 598 ^{11a} .	[Ustalenie miejsca pobytu osoby podlegającej przymusowemu odebraniu]	353
Art. 598 ¹² .	[Środki ostrożności; wstrzymanie się z wykonaniem orzeczenia]	356
Art. 598 ^{12a} .	[Podjęcie postępowania]	357
Art. 598 ¹³ .	[Odpowiednie stosowanie]	358

Art. 598 ¹⁴ . [Przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej]	360
Oddział 6. Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem	363
Art. 598 ¹⁵ . [Zagrożenie nakazaniem zapłaty]	372
Art. 598 ¹⁶ . [Postanowienie o nakazaniu zapłaty sumy pieniężnej] ...	377
Art. 598 ¹⁷ . [Postanowienie o zwrocie wydatków poniesionych w związku z przygotowaniem kontaktu]	379
Art. 598 ¹⁸ . [Obligatoryjność wniosku; wysłuchanie uczestników postępowania]	380
Art. 598 ¹⁹ . [Załączniki do wniosku]	381
Art. 598 ²⁰ . [Umorzenie postępowania]	383
Art. 598 ²¹ . [Niedopuszczalność zmiany postanowienia]	384
Art. 598 ²² . [Odpowiednie stosowanie]	385
Rozdział 3. Sprawy z zakresu kurateli	385
Art. 599. [Kurator nasciturusa]	388
Art. 600. [Kurator osoby niepełnosprawnej]	391
Art. 601. [Właściwość sądu do ustanowienia kuratora dla osoby nieobecnej]	394
Art. 602. [Właściwość sądu do ustanowienia kuratora dla dochodzenia ojcostwa]	397
Art. 603. [Właściwość sądu do ustanowienia kuratora dla osoby prawnej]	398
Art. 603 ¹ . [Kurator ustanowiony w związku z odwróconym kredytem hipotecznym]	404
Art. 603 ² . [Określenie przez wnioskodawcę zakresu umocowania kuratora; zaliczka na pokrycie kosztów działania kuratora]	405
Art. 603 ³ . [Zarządzenie wpisu kuratora do KRS]	407
Art. 603 ⁴ . [Wynagrodzenie i zwrot wydatków przysługujące kuratorowi]	407
Art. 604. [Zaświadczenie dla kuratora]	411
Art. 605. [Odpowiednie stosowanie]	413
Dział III. Sprawy z zakresu prawa rzeczowego	414
Rozdział 1. Przepisy ogólne	414
Art. 606. [Właściwość sądu]	414
Art. 607. [Załączniki do wniosku]	416
Art. 608. [Rozprawa]	416
Rozdział 2. Stwierdzenie zasiedzenia	417
Art. 609. [Wniosek o stwierdzenie zasiedzenia; ogłoszenie]	417
Art. 610. [Termin]	423
Rozdział 2a. Przepadek rzeczy	426
Oddział 1. Przepadek rzeczy na podstawie prawa celnego	426
Art. 610 ¹ . [Zakres zastosowania; właściwość sądu]	426
Art. 610 ² . [Wniosek o przepadek rzeczy]	428
Art. 610 ³ . [Pełnomocnik do doręczeń]	430
Art. 610 ⁴ . [Fakultatywność rozprawy]	431
Art. 610 ⁵ . [Wykonanie orzeczenia]	432

Oddział 2. Przepadek pojazdów	432
Art. 610 ⁶ . [Sprawy o przepadek pojazdu]	432
Art. 610 ⁷ . [Postępowanie]	434
Rozdział 3. Zarząd związany ze współwłasnością i użytkowaniem	434
Art. 611. [Ujawnienie zarządu]	435
Art. 612. [Ograniczenia w używaniu rzeczy]	436
Art. 613. [Nadwyżka dochodów]	437
Art. 614. [Uchylenie zarządu]	438
Art. 615. [Odpowiednie stosowanie]	438
Art. 616. [Fakultatywność rozprawy]	440
Rozdział 4. Zniesienie współwłasności	441
Art. 617. [Wniosek o zniesienie współwłasności]	441
Art. 618. [Zakres rozstrzygnięcia; wpływ na inne postępowania]	443
Art. 619. [Zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego]	450
Art. 620. (uchylony)	452
Art. 621. [Projekt podziału nieruchomości]	452
Art. 622. [Zgodny podział]	452
Art. 623. [Podział w naturze]	454
Art. 624. [Skuteczność postanowienia znoszącego współwłasność]	457
Art. 625. [Sprzedaż rzeczy wspólnej]	459
Rozdział 5. Ustanowienie drogi koniecznej i służebności przesyłu	460
Art. 626. [Wniosek; oględziny]	461
Rozdział 6. Postępowanie wieczystoksięgowe	466
Art. 626 ¹ . [Zasady postępowania]	466
Art. 626 ² . [Wniosek o wpis]	472
Art. 626 ³ . [Wyłączenie stosowania przepisów o wznowieniu postępowania]	482
Art. 626 ⁴ . [Wypis aktu notarialnego]	483
Art. 626 ⁵ . [Niedopuszczalność cofnięcia wniosku]	490
Art. 626 ⁶ . [Kolejność wniosków]	491
Art. 626 ⁷ . [Rejestracja wniosku o wpis; wzmianka o wpisie]	495
Art. 626 ⁸ . [Wpis w księdze wieczystej]	498
Art. 626 ⁹ . [Oddalenie wniosku]	516
Art. 626 ¹⁰ . [Zawiadomienie o wpisie; apelacja]	522
Art. 626 ¹¹ . [Wzmianka o apelacji i o skardze kasacyjnej]	524
Art. 626 ¹² . [Obowiązek zawiadamiania]	525
Art. 626 ¹³ . [Wpis ostrzeżenia; sprostowanie]	526
Dział IV. Sprawy z zakresu prawa spadkowego	
Przepisy wstępne	530
Art. 627. [Kognicja sądu]	532
Art. 628. [Właściwość sądu]	534
Art. 629. (uchylony)	536
Art. 630–632. (uchylone)	536
Rozdział 1. Zabezpieczenie spadku, wykaz inwentarza i spis inwentarza	536
Art. 633. [Właściwość sądu w sprawach o zabezpieczenie spadku]	536
Art. 634. [Przesłanki]	540

Art. 635.	[Zabezpieczenie spadku na wniosek lub z urzędu]	542
Art. 636.	[Środki zabezpieczenia]	545
Art. 636 ¹ .	[Zmiana lub uchylenie środka zabezpieczenia]	547
Art. 636 ² .	[Zabezpieczenie przedmiotu zapisu windykacyjnego] . . .	548
Art. 636 ³ .	[Wykaz inwentarza]	549
Art. 637.	[Spis inwentarza]	550
Art. 637 ¹ .	[Zgłoszenie komornikowi wniosku o sporządzenie spisu inwentarza]	552
Art. 638.	(uchylony)	552
Art. 638 ¹ .	[Ogłoszenie o złożeniu wykazu inwentarza lub o wydaniu postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza]	553
Art. 638 ² .	[Polecenie dokonania zabezpieczenia spadku, zmiany środka zabezpieczenia lub sporządzenia spisu inwentarza]	553
Art. 638 ³ .	[Zawiadomienie o zastosowanym środku zabezpieczenia]	555
Art. 638 ⁴ .	[Spis majątku ruchomego]	556
Art. 638 ⁵ .	[Stosowanie niezbędnych środków tymczasowych]	557
Art. 638 ⁶ .	[Wydanie przez komornika pieniędzy wchodzących w skład spadku]	557
Art. 638 ⁷ .	[Zawiadomienie o terminie sporządzenia spisu inwentarza]	558
Art. 638 ⁸ .	[Sporządzanie spisu inwentarza przez komornika]	559
Art. 638 ⁹ .	[Przekazanie akt sprawy z czynności sądu wezwanego sądowi spadku]	560
Art. 638 ¹⁰ .	[Ruchomości i nieruchomości; zabezpieczanie spadku] . .	561
Art. 638 ¹¹ .	[Wydanie postanowienia o sporządzeniu uzupełniającego spisu inwentarza]	561
Art. 638 ¹² .	[Przesłanie akt sądowi spadku lub sądowi wezwanemu]	562
Art. 639.	[Tryb postępowania]	562
Rozdział 2.	Przyjęcie lub odrzucenie spadku	563
Art. 640.	[Oświadczenie o przyjęciu albo odrzuceniu spadku]	563
Art. 641.	[Treść oświadczenia]	568
Art. 642.	(uchylony)	569
Art. 643.	[Zawiadomienie osób powołanych do dziedziczenia]	569
Art. 644–645.	(uchylone)	570
Rozdział 3.	Ogłoszenie testamentu	570
Art. 646.	[Obowiązek złożenia testamentu]	570
Art. 647.	[Złożenie oświadczenia]	573
Art. 648.	[Nakazanie złożenia testamentu]	574
Art. 649.	[Otwarcie i ogłoszenie testamentu]	574
Art. 650.	[Kilka testamentów jednego spadkodawcy]	575
Art. 651.	[Protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu]	576
Art. 652.	[Zawiadomienie zainteresowanych]	577
Art. 653.	[Przechowanie testamentu wraz z protokołem]	579
Art. 654.	[Odpowiednie stosowanie]	580

Rozdział 4. Wyjawienie przedmiotów spadkowych	580
Art. 655. [Nakaz wyjawienia przedmiotów spadkowych]	580
Art. 656. [Rozprawa]	582
Art. 657. [Wniosek wzajemny]	583
Art. 658. [Wykonanie postanowienia]	583
Art. 659. [Spełnienie obowiązku na posiedzeniu]	585
Art. 660. [Środki przymusu]	585
Rozdział 5. Przesłuchanie świadków testamentu ustnego	586
Art. 661. [Zawiadomienie sądu spadku]	586
Art. 662. [Przesłuchanie świadków]	588
Art. 663. (uchylony)	589
Rozdział 6. Sprawy dotyczące wykonawcy testamentu	589
Art. 664. [Odmowa przyjęcia obowiązku wykonawcy testamentu]	589
Art. 665. [Zaświadczenie]	590
Rozdział 6a. Sprawy dotyczące zarządu sukcesyjnego	591
Art. 665 ¹ . [Właściwość sądu]	591
Art. 665 ² . [Złożenie wniosku o wydanie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd]	591
Art. 665 ³ . [Zgłoszenie wniosku o odwołanie zarządcy sukcesyjnego]	592
Art. 665 ⁴ . [Wniosek o przedłużenie zarządu sukcesyjnego]	593
Art. 665 ⁵ . [Właściwość sądu]	594
Rozdział 7. Zarząd spadku nieobjętego	595
Art. 666. [Kurator spadku]	595
Art. 667. [Obowiązki kuratora]	596
Art. 668. [Sprzedaż ruchomości]	598
Art. 668 ¹ . [Rozliczenia odwróconego kredytu hipotecznego]	599
Rozdział 8. Stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	600
Art. 669. [Rozprawa]	600
Art. 669 ¹ . [Uchylenie aktu poświadczenia dziedziczenia]	604
Art. 670. [Badanie z urzędu]	605
Art. 671. [Zapewnienie spadkowe]	612
Art. 672. [Wezwanie przez ogłoszenie]	614
Art. 673. [Treść ogłoszenia]	615
Art. 674. [Publikacja ogłoszenia]	615
Art. 675. [Wyznaczenie rozprawy]	616
Art. 676. [Wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku]	617
Art. 677. [Treść postanowienia]	618
Art. 678. [Uchylenie postanowienia]	623
Art. 679. [Zmiana postanowienia]	624
Art. 679 ¹ . [Wpisanie postanowienia do Rejestru Spadków]	631
Art. 679 ² . [Zawiadomienie Krajowej Rady Notarialnej o postanowieniu uchylającym akt poświadczenia dziedziczenia]	631

Rozdział 9. Dział spadku	631
Art. 680. [Wniosek o dział spadku]	631
Art. 681. [Dodatkowe postanowienie]	640
Art. 682. [Dane współspadkobierców]	641
Art. 683. [Przekazanie sprawy na wniosek]	643
Art. 684. [Skład i wartość spadku]	644
Art. 685. [Postanowienie wstępne]	649
Art. 686. [Dodatkowe rozstrzygnięcia w postępowaniu działowym]	652
Art. 687. [Brak zgodnego wniosku]	658
Art. 688. [Odpowiednie stosowanie przepisów o zniesieniu współwłasności]	659
Art. 689. [Połączenie postępowań]	660
Rozdział 10. Inne sprawy spadkowe	662
Art. 690. [Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia]	662
Art. 691. [Zwolnienie wykonawcy testamentu]	664
Dział IVa. Sprawy z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	666
Art. 691 ¹ . [Zakres zastosowania]	667
Art. 691 ² . [Właściwość miejscowa sądu]	673
Art. 691 ³ . [Zdolność sądowa]	673
Art. 691 ⁴ . [Reprezentant rady pracowniczej]	677
Art. 691 ⁵ . [Pełnomocnicy]	677
Art. 691 ⁶ . [Odpowiednie stosowanie]	679
Art. 691 ⁷ . [Obowiązek przeprowadzenia rozprawy]	680
Art. 691 ⁸ . [Koszty postępowania]	680
Art. 691 ⁹ . [Wyłączenie stosowania]	681
Dział IVb. Sprawy z zakresu prawa pracy	682
Art. 691 ¹⁰ . [Treść wniosku, postanowienie]	682
Art. 691 ¹¹ . [Odpowiednie zastosowanie przepisu]	683
Dział V. Sprawy depozytowe	684
Rozdział 1. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego	684
Art. 692. [Właściwość sądu]	684
Art. 693. [Wniosek]	688
Art. 693 ¹ . [Zakres badania]	689
Art. 693 ² . [Zezwolenie sądu]	691
Art. 693 ³ . [Ogłoszenie; kurator wierzyciela]	692
Art. 693 ⁴ . [Przyjęcie depozytu]	694
Art. 693 ⁵ . [Świadczenia powtarzające się]	695
Art. 693 ⁶ . [Miejsce przechowania]	696
Art. 693 ⁷ . [Dozorca]	697
Art. 693 ⁸ . [Niezmieniony stan]	697
Art. 693 ⁹ . [Sprzedaż ruchomości]	698
Art. 693 ¹⁰ . [Pokwitowanie]	699
Rozdział 2. Zwrot depozytu sądowego składającemu i wydanie depozytu sądowego uprawnionemu	699
Art. 693 ¹¹ . [Żądanie dłużnika o zwrot depozytu]	699
Art. 693 ¹² . [Zezwolenie na zwrot depozytu]	700

Art. 693 ¹³ .	[Zgoda wierzyciela na zwrot depozytu]	701
Art. 693 ¹⁴ .	[Żądanie wierzyciela o wydanie depozytu]	701
Art. 693 ¹⁵ .	[Zabezpieczenie zobowiązania]	702
Art. 693 ¹⁶ .	[Zwrot kosztów]	703
Art. 693 ¹⁷ .	[Wykazanie spełnienia warunków]	703
Rozdział 3. Postępowanie w sprawach o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu		704
Art. 693 ¹⁸ .	[Właściwość sądu]	704
Art. 693 ¹⁹ .	[Wniosek o likwidację]	705
Art. 693 ²⁰ .	[Postępowanie z urzędu]	706
Art. 693 ²¹ .	[Obwieszczenie]	706
Art. 693 ²² .	[Wykonanie orzeczenia]	707
Dział VI. Postępowanie rejestrowe		708
Art. 694 ¹ .	[Sprawy rejestrowe]	709
Art. 694 ² .	[Właściwość sądu]	726
Art. 694 ^{2a} .	[Utrwalanie czynności w systemie]	729
Art. 694 ³ .	[Wniosek o wpis do KRS]	730
Art. 694 ^{3a} .	[Obowiązek wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego]	735
Art. 694 ^{3b} .	[Załączniki]	736
Art. 694 ⁴ .	[Dokumenty]	739
Art. 694 ⁵ .	[Podstawa wpisu do KRS; skuteczność]	743
Art. 694 ⁶ .	[Uzasadnienie]	746
Art. 694 ^{6a} .	[Składanie pism w postaci papierowej]	748
Art. 694 ⁷ .	[Rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji]	748
Art. 694 ⁸ .	[Koszty postępowania rejestrowego]	752
KSIĘGA TRZECIA. (UCHYLONA)		755
Art. 695–715. (uchylone)		755
KSIĘGA CZWARTA. POSTĘPOWANIE W RAZIE ZAGINIĘCIA LUB ZNISZCZENIA AKT		756
Art. 716.	[Zakres zastosowania]	756
Art. 717.	[Wszczęcie postępowania]	759
Art. 718.	[Zgłoszenie wniosku o odtworzenie akt]	760
Art. 719.	[Właściwość sądu]	761
Art. 720.	[Sprawa zakończona w państwowym biurze notarialnym]	761
Art. 721.	[Treść wniosku]	762
Art. 722.	[Wezwanie do złożenia odpisów]	762
Art. 723.	[Grzywna]	763
Art. 724.	[Dołączenie do akt]	763
Art. 725.	[Wezwanie do złożenia oświadczeń]	764
Art. 726.	[Dochodzenie z urzędu]	764
Art. 727.	[Postanowienie w przedmiocie odtworzenia akt]	765
Art. 728.	[Ponowne wszczęcie sprawy]	765
Art. 729.	[Bieg przedawnienia]	766
Skorowidz rzeczowy		769

Wykaz skrótów

Źródła prawa

- d.k.p.c. – ustawa z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934 ze zm.)
- dyrektywa 2012/29 – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25.10.2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.Urz. UE L 315, s. 57)
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- instrukcja sądowa – zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19.06.2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS z 2019 r. poz. 138 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- k.h. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 523 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- konwencja haska z 1980 r. – Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze 25.10.1980 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528)
- konwencja haska z 1996 r. – Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzona w Hadze 19.10.1996 r. (Dz.U. z 2010 r. Nr 172, poz. 1158)

k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 256 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 30 ze zm.)
KPP	– Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 389)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2019 r. poz. 821 ze zm.)
k.wyb.	– ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1319)
nowelizacja z 2007 r.	– ustawa z 9.05.2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 831)
nowelizacja z 2008 r.	– ustawa z 6.11.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 220, poz. 1431)
nowelizacja z 2011 r.	– ustawa z 26.05.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 144, poz. 854)
nowelizacja z 2015 r.	– ustawa z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1311 ze zm.)
nowelizacja z 2018 r.	– ustawa z 26.01.2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 398 ze zm.)
nowelizacja z 2019 r.	– ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.)
nowelizacja z 2020 r.	– ustawa z 30.04.2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 956)
p.a.s.c. z 1986 r.	– ustawa z 29.09.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264 ze zm.)
p.a.s.c.	– ustawa z 28.11.2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 463 ze zm.)
p.p.m.	– ustawa z 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1896 ze zm.)

pr. cel.	– ustawa z 19.03.2004 r. – Prawo celne (Dz.U. z 2020 r. poz. 1382)
pr. czek.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462)
p.r.d.	– ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 110 ze zm.)
pr. kons.	– ustawa z 25.06.2015 r. – Prawo konsularne (Dz.U. z 2020 r. poz. 195 ze zm.)
pr. not.	– ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2020 r. poz. 1192 ze zm.)
pr. przeds.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2019 r. poz. 1292 ze zm.)
pr. spółdz.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2020 r. poz. 275 ze zm.)
pr. stow.	– ustawa z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261)
pr. weksl.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 160)
p.u.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072)
p.w.k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.)
p.w.k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 297 ze zm.)
r.n.c.z.s.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 15.10.2015 r. w sprawie niektórych czynności dokonywanych w ramach zabezpieczenia spadku (Dz.U. poz. 1643)
RODO	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119, s. 1)
rozporządzenie nr 2201/2003	– rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z 27.11.2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2001 (Dz.Urz. UE L 338, s. 1 ze zm.)
rozporządzenie nr 1896/2006	– rozporządzenie (WE) nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty (Dz.Urz. UE L 399, s. 1, ze zm.)

- rozporządzenie – rozporządzenie (WE) nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego nr 861/2007 i Rady z 11.07.2007 r. ustanawiające europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń (Dz.Urz. UE L 199, s. 1, ze zm.)
- rozporządzenie – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 nr 650/2012 z 4.07.2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz. UE L 201, s. 107)
- rozporządzenie – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1191 2016/1191 z 6.07.2016 r. w sprawie promowania swobodnego przepływu obywateli poprzez uproszczenie wymogów dotyczących przedkładania określonych dokumentów urzędowych w Unii Europejskiej i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 (Dz.Urz. UE L 200, s. 1)
- rozporządzenie – rozporządzenie Rady (UE) 2019/1111 z 25.06.2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (Dz.Urz. UE L 178, s. 1)
- r.p.k.w. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 17.09.2001 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów (Dz.U. Nr 102, poz. 1122 ze zm.)
- r.s.c.s. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28.01.2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych (Dz.U. z 2014 r. poz. 1657 ze zm.)
- r.u.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 1141 ze zm.)
- r.u.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 25.06.2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 925)
- z 25.06.2015 r.
- r.u.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 2316 ze zm.)
- z 23.12.2015 r.
- r.z.p.k.w. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 15.02.2016 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie teleinformatycznym (Dz.U. poz. 312 ze zm.)
- u.d.u.r. – ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2020 r. poz. 895 ze zm.)
- u.g.n. – ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
- u.KRS – ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 1500 ze zm.)

u.k.s.	– ustawa z 27.07.2001 r. o kuratorach sądowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 167)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.)
u.k.w.h.	– ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2019 r. poz. 2204)
u.l.n.d.	– ustawa z 18.10.2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów (Dz.U. Nr 208, poz. 1537 ze zm.)
u.o.k.h.	– ustawa z 23.10.2014 r. o odwróconym kredycie hipotecznym (Dz.U. z 2016 r. poz. 786)
u.p.p.	– ustawa z 25.09.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1644)
u.p.p.r.	– ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 r. poz. 218 ze zm.)
u.RPD	– ustawa z 6.01.2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. z 2020 r. poz. 141)
u.RPO	– ustawa z 15.07.1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 627)
u.SN	– ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2019 r. poz. 825 ze zm.)
ustawa o Policji	– ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2020 r. poz. 360 ze zm.)
u.s.z.p.p.	– ustawa z 25.09.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1543)
u.w.l.	– ustawa z 24.06.1994 r. o własności lokali (Dz.U. z 2020 r. poz. 1910)
u.w.n.cz.	– ustawa z 26.01.2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych (Dz.U. poz. 416)
u.w.r.	– ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2020 r. poz. 821)
u.z.s.	– ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. poz. 1629 ze zm.)
u.ŻW	– ustawa z 24.08.2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych oddziałach porządkowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 431 ze zm.)

Czasopisma, publikatory i inne

ADR	– ADR. Arbitraż i Mediacja
AUWr	– Acta Universitatis Wratislaviensis

Biul. SN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
CBDKW	– Centralna Baza Danych Ksiąg Wieczystych
DPP	– Demokratyczny Przegląd Prawniczy
EP	– Edukacja Prawnicza
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
GP	– Gazeta Prawnicza
IC	– Izba Cywilna. Biuletyn Sądu Najwyższego
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
KSAG	– Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
M.Pr.Bank.	– Monitor Prawa Bankowego
NP	– Nowe Prawo
NPN	– Nowy Przegląd Notarialny
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
NZS	– Nowe Zeszyty Samorządowe
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna (od 1995 r.)
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Izba Karna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – wydanie Prokuratury Generalnej
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, seria A
PiM	– Prawo i Medycyna
PiP	– Państwo i Prawo
PiPUE	– Prawo i Podatki Unii Europejskiej
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPE	– Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PPiA	– Przegląd Prawa i Administracji
PPPM	– Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego
Pr. Bank.	– Prawo Bankowe
Pr. Sp.	– Prawo Spółek

Prob. Praw.	– Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PwD	– Prawo w Działaniu
PWPMEiP	– Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego
PWS	– Problemy Wymiaru Sprawiedliwości
RiP	– Rodzina i Prawo
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
RPO	– Rzecznik Praw Obywatelskich
R.Pr.	– Radca Prawny
SC	– Studia Cywilistyczne
SN	– Sąd Najwyższy
St. Praw.	– Studia Prawnicze
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego
ZN IBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego

USTAWA

z dnia 17 listopada 1964 r.

Kodeks postępowania cywilnego

(Dz.U. z 2020 r. poz. 1575; zm.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1578)

CZĘŚĆ PIERWSZA

Postępowanie rozpoznawcze

KSIĘGA DRUGA

Postępowanie nieprocesowe

TYTUŁ I

Przepisy ogólne

Literatura: A.M. Arkuszewska, *Referendarz sądowy w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011; A.M. Arkuszewska, *Środki zaskarżania czynności procesowych referendarza sądowego w sądowym postępowaniu administracyjnym*, M. Praw. 2013/14; B. Bładowski, *Środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2008; J. Bodio, *Uczestnicy postępowania w sprawach dotyczących władzy rodzicielskiej* [w:] *Pro Scientia Iuridica*, red. M. Chrzanowski, A. Przyborowska-Klimczak, P. Sendeki, Lublin 2014; J. Bodio, *Uczestnicy postępowania w sprawach o przysposobienie* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014; J. Bodio, *Status dziecka jako uczestnika postępowania nieprocesowego*, Warszawa 2019; W. Broniewicz, *W kwestii stanowiska prawnego kuratora*, „Palestra” 1968/6; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2008; H. Dolecki, *Sytuacja prawna małoletniego w postępowaniu przed sądem opiekuńczym w sprawach dotyczących władzy rodzicielskiej*, „Nowe Prawo” 1976/11; H. Dolecki, *Ingerencja sądu opiekuńczego w wykonywanie władzy rodzicielskiej*, Warszawa 1983; H. Dolecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2013; E. Gapska, J. Studzińska, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2017; E. Gniewek, *Wnioskodawca i uczestnicy postępowania wieczystoksięgowego*, „Rejent” 2005/9; A. Góra-Błaszczkowska, *Postanowienia sądu podlegające rozpoznaniu przez sąd drugiej instancji w trybie artykułu 380 k.p.c.*, „Palestra” 1999/9–10; A. Góra-Błaszczkowska, *Postanowienia sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym*, Warszawa 2002; A. Góra-Błaszczkowska, *Zasada równości stron w procesie cywilnym*, Warszawa 2008; A. Góra-Błaszczkowska, *Nieistniejące orzeczenia – kilka uwag na temat praktycznych konsekwencji uznania orzeczenia za nieistniejące* [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009; J. Górski, *Orzekanie o kosztach postępowania nieprocesowego* [w:] *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 1, red. J. Gudowski, K. Weitz,

Warszawa 2011; B. Gudowska, *Zainteresowany, czyli kłopot (uwagi o art. 477¹¹ k.p.c.)* [w:] *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 1, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011; H. Haak, *Ochrona prawna udzielana przez sąd opiekuńczy*, Toruń 2002; H. Haak, *Postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych – wybrane zagadnienia* [w:] *Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012; J. Jagieła, *Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (stadium wykonawcze)*, M. Praw. 2003/6; J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona prawna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2007; J. Jankowski, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019 (cz. 3, Postępowanie uproszczone, postępowanie nieprocesowe, postępowanie zabezpieczające, postępowanie egzekucyjne)*, M. Praw. 2019/22; G. Jędrzejek, *Skład sądu w sprawie o zmianę zawartego w wyroku rozwodowym orzeczenia o władzy rodzicielskiej (art. 509 k.p.c.)*, „*Studia Prawnicze KUL*” 2009/4; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1a, *Komentarz*. Art. 1–424¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1b, *Komentarz*. Art. 425–729, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2009; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz*. Art. 506–1217, red. T. Szancilo, Warszawa 2019; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 3, *Komentarz*. Art. 425–729, red. A. Marciniak, Warszawa 2020; *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, red. Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1975; *Kodeks postępowania cywilnego, koszty sądowe w sprawach cywilnych, dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym, przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1 i 2, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020; K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2004; J. Krajewski, *Wznowienie postępowania według nowego k.p.c., PiP 1967/7*; K. Lubiński, *Istota i charakter prawny działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym*, Toruń 1985; M. Malczyk-Herdzina, *Sprawa o zmianę zawartego w wyroku rozwodowym orzeczenia o władzy rodzicielskiej*, M. Praw. 2008/8; K. Markiewicz, *Postać i charakter prawny czynności sądu, podejmowanych na podstawie art. 569 § 2 k.p.c.* [w:] *Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012; K. Markiewicz, *Zasady orzekania w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 2013; A. Maziarz-Charuza, *Skarga na orzeczenie referendarza sądowego po nowelizacji z dnia 2 marca 2006 r.*, PS 2007/10; A. Miączyński, *Skuteczność orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, Kraków 1974; J. Policzkiewicz, W. Siedlecki, E. Wengerek, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1980; P. Rylski, *Dopuszczalność postępowania pojednawczego w sprawach przekazanych do rozpoznania w trybie nieprocesowym*, PPC 2011/1; P. Rylski, *Pozycja ustrojowa i procesowa referendarza sądowego w postępowaniu cywilnym*, „*Prawo w Działaniu. Sprawy Cywilne*” 2011/10; P. Rylski, *Cofnięcie wniosku wraz ze zrzeczeniem się roszczenia w postępowaniu nieprocesowym*, PPC 2013/2; P. Rylski, *Uczestnik postępowania nieprocesowego – zagadnienia konstrukcyjne*, Warszawa 2017; P. Rylski, *O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. w ogólności*, „*Palestra*” 2019/11–12; A. Sadza, *Stwierdzenie przez referendarza sądowego zasadności skargi wniesionej na jego własne postanowienie*, PPC 2020/4; M. Sawczuk, *Wznowienie postępowania cywilnego*, Warszawa 1970; W. Siedlecki, *Nieważność procesu cywilnego*, Warszawa 1965; W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2001; J. Sobkowski, *Istota prawa do wysłuchania przez sąd uczestnika postępowania nieprocesowego w RFN* [w:] *Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza*, red. A. Marciniak, Łódź 1998; A. Stempniak, *Spis inwentarza – wybrane aspekty postępowania*, cz. 2, M. Praw. 2012/6; *System prawa procesowego cywilnego*, red. W. Berutowicz, t. 2, *Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji*, red. Z. Resich, Ossolineum 1987; *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. 3, cz. 1, *Środki zaskarżenia*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013; Z. Świeboda, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowania zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2004; T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2009; T. Wiśniewski, *Czy potrzebne są zmiany w systemie środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym?*, PPC 2011/2; T. Zembrzusi, *Odwolawczy charakter skargi na orzeczenie referendarza sądowego*, M. Praw. 2014/3; T. Zembrzusi, *Zaskarżanie orzeczeń incydentalnych wydanych po raz pierwszy w toku instancji (uwagi na tle wyroku Trybunału Konstytucyjnego)*, PS 2007/9; T. Zembrzusi, *Orzekanie o zmianie zawartego w wyroku rozwodowym rozstrzygnięcia o miejscu pobytu dziecka a ograniczenie władzy rodzicielskiej*, M. Praw. 2011/19; A. Zieliński, *Sporządzanie środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2009.

Uwagi wstępne

1. Postępowanie nieprocesowe jest drugim, obok procesu, zasadniczym trybem postępowania cywilnego. W trybie tego postępowania realizuje się nie tylko zasadnicza funkcja postępowania cywilnego, którą jest urzeczywistnianie norm prawnych indywidualno-konkretnych w zakresie prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego, lecz także funkcja polegająca na wydawaniu zarządzeń, zwolnień i zezwoleń, mających znaczenie prawne, jak i funkcja dokumentacyjno-rejestrowa postępowania cywilnego (na ten temat zob. szczegółowo np. W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2008, s. 30).
2. Przekazanie spraw na drogę postępowania nieprocesowego wynika z kilku względów: dla niektórych rodzajów spraw, np. opiekuńczych czy spadkowych, postępowanie nieprocesowe jest bardziej odpowiednie ze względu na zasady rządzące tym postępowaniem. Istnieją pewne sprawy, które nie mogłyby być rozpoznawane w procesie ze względu na brak przymiotu dwustronności, jak np. sprawy o uznanie za zmarłego czy też sprawy rejestrowe. O przekazaniu określonych spraw na drogę postępowania nieprocesowego decydują także względy historyczne: chociaż dane sprawy nadawałyby się na drogę procesu, należą do postępowania nieprocesowego, jak np. sprawy o rozgraniczenie nieruchomości czy sprawy o zniesienie współwłasności (W. Broniewicz, *Postępowanie...*, s. 311).
3. Przepisy o procesie mają odpowiednie zastosowanie do postępowania nieprocesowego. W myśl art. 13 § 2 przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Zatem stosując przepisy książki drugiej Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, należy mieć na uwadze konieczność równoczesnego, odpowiedniego stosowania przepisów o procesie, oczywiście z uwzględnieniem różnic zachodzących pomiędzy tymi dwoma trybami postępowania.
4. Według J. Nowackiego („*Odpowiednie*” stosowanie przepisów prawa, PiP 1964/3, s. 368 oraz 370–371) „odpowiednie” stosowanie przepisów regulujących inny stosunek prawny jest możliwe, o ile chodzi o stosunki:
 - 1) które prawodawca chce w ten sam czy w podobny sposób rozstrzygać,
 - 2) które w ogóle mogą być unormowane przy pomocy tych samych przepisów prawa,
 - 3) które tym samym w jakimś przynajmniej stopniu wykazują podobieństwo.

Odpowiednie stosowanie odnośnych przepisów prawa nie jest czynnością o jednolitym charakterze. Można wyodrębnić trzy grupy przypadków, różne ze względu na uzyskiwany efekt czy rezultat, gdy jakieś przepisy są odpowiednio stosowane. Do pierwszej grupy należą przypadki, gdy odnośne przepisy prawa bez żadnych zmian w ich dyspo-

zycji mają być i bywają zresztą stosowane do drugiego zakresu odniesienia. Do drugiej grupy będą należały te przypadki, gdy odnośne przepisy, które mają być stosowane odpowiednio, będą stosowane z pewnymi zmianami. Konieczność dostosowania dyspozycji, tzn. wprowadzenia w niej pewnych zmian, powstaje tylko w tych przypadkach, gdy prawodawca w jakiś generalny sposób wymienia przepisy, które mają być odpowiednio stosowane. Do trzeciej grupy będą należały wszystkie te przepisy prawa, które w ogóle nie mogą być i nie bywają stosowane do drugiego zakresu odniesienia, głównie ze względu na ich bezprzedmiotowość bądź też ze względu na ich całkowitą sprzeczność z przepisami ustanowionymi dla tych stosunków, do których miałyby być stosowane odpowiednio. W każdym jednak z przepisów zaliczonych do dwóch pierwszych grup przynajmniej część hipotezy każdego z nich ulega zmianie.

Wprost do postępowania nieprocesowego mają zastosowanie przepisy ogólne o składzie sądu i o czynnościach procesowych, o postępowaniu dowodowym, pełnomocnictwie, zwolnieniu od kosztów, sprostowaniu, uzupełnieniu i wykładni orzeczeń, o terminach, doręczeniach, o postępowaniu związanym z zaskarżaniem orzeczeń sądowych.

Odpowiednio, tj. z modyfikacjami wynikającymi ze specyfiki postępowania nieprocesowego, stosuje się przepisy o zawieszeniu i umorzeniu postępowania, o udziale prokuratora i organizacji pozarządowych. Orzeczenia w postępowaniu nieprocesowym wydawane są w postaci postanowień, z tym że orzeczeniem co do istoty sprawy jest również wpis (np. do księgi wieczystej – art. 626⁸ § 3).

Nie mają zastosowania w postępowaniu nieprocesowym przepisy o współuczestnictwie, kwestia wielopodmiotowości w tym postępowaniu objęta jest bowiem regulacją art. 510 (postanowienie SN z 2.02.2012 r. II CSK 290/11, LEX nr 1131120). Z uwagi na treść art. 513 w postępowaniu nieprocesowym nie obowiązuje art. 177 § 1 pkt 5, normujący zawieszenie postępowania jako sankcję za niestawiennictwo stron na rozprawę. Nie mają też zastosowania przepisy o wyrokowaniu zaocznym.

5. Cechą postępowania nieprocesowego jest duża różnorodność rozpoznawanych nim spraw. Są to zarówno sprawy z zakresu prawa osobowego (art. 526–543), jak i sprawy z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli (art. 561–605), sprawy z zakresu prawa rzeczowego (art. 606–626¹³), spadkowego (art. 627–691), z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (art. 691¹–691⁹), sprawy depozytowe (art. 692–693²²) oraz postępowanie rejestrowe (art. 694¹–694⁸). Ponadto przepisy o postępowaniu nieprocesowym stosuje się do wielu spraw, uregulowanych w ustawach szczególnych. Przykładem jest art. 36 p.a.s.c. Co do zasady przepisy ustaw pozakodeksowych wyraźnie regulują, które sprawy rozpoznawane są w postępowaniu nieprocesowym. Ze względu na nieprecyzyjność norm praw-

nych zdarzają się czasami trudności w ustaleniu, w jakim postępowaniu dana sprawa powinna być rozpoznawana.

6. Podstawową różnicą pomiędzy omawianymi trybami postępowania cywilnego jest możliwość wszczęcia postępowania nieprocesowego z urzędu. Proces może zostać wszczęty wyłącznie wniesieniem pozwu. Wszczęcie postępowania nieprocesowego z urzędu nastąpić może tylko w sprawach wskazanych przez ustawodawcę. Z urzędu sąd może np. uchylić postanowienie orzekające uznanie za zmarłego albo stwierdzające zgon (art. 541 § 1), wszcząć postępowanie w sprawach opiekuńczych (art. 570), zabezpieczyć spadek (art. 635 § 1). Jeżeli ustawa przewiduje dokonanie pewnych czynności procesowych wyłącznie przez sąd z urzędu (np. art. 543 lub 569 § 2), wówczas złożenie ewentualnego „wniosku” o dokonanie tych czynności może tylko stanowić przyczynę podjęcia przez sąd czynności z urzędu.
7. Kolejną różnicą między oboma trybami postępowania jest ta, że proces cechuje się dwustronnością, podczas gdy postępowanie nieprocesowe może toczyć się z udziałem jednego tylko uczestnika. Nie zmienia to oceny, że nie zawsze sprawy w nim rozpoznawane są, jak sugerowałaby jego historyczna nazwa, niesporne: przykładem są sprawy o rozgraniczenie nieruchomości, wywołujące najczęściej olbrzymie spory i emocje między uczestnikami postępowania.
8. Większość spraw toczących się w postępowaniu nieprocesowym rozpoznawanych jest na posiedzeniu, niebędącym rozprawą (zob. art. 514 § 1). Zgodnie z art. 514 § 2 sąd może bez wzywania zainteresowanych do udziału w sprawie oddalić wniosek na posiedzeniu niejawnym, jeżeli z jego treści wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy.
9. Co do składu sądu orzekającego w postępowaniu nieprocesowym obowiązuje zasada z art. 47 § 1, że w pierwszej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Przepisami szczególnymi, zamieszczonymi w przepisach o postępowaniu nieprocesowym, są: art. 509, w myśl którego sprawy o przysposobienie w pierwszej instancji sąd rozpoznaje w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, oraz art. 544 § 1, na podstawie którego sprawy o ubezwłasnowolnienie należą do właściwości sądów okręgowych, które rozpoznają je w składzie trzech sędziów zawodowych. Zatem sprawy niewymienione w przepisach szczególnych, np. art. 509 i 544 § 1, rozpoznawane są w składzie jednego sędziego zawodowego.
10. Jakkolwiek w postępowaniu nieprocesowym tak samo jak w procesie rozumiane są pojęcia zdolności sądowej i procesowej, w pewnych wypadkach postępowanie nieprocesowe przyznaje zdolność procesową osobom, które w procesie tej zdolności byłyby pozbawione. W myśl art. 560 § 1 do zaskarżania postanowień uprawniony jest sam ubezwłasnowolniony nawet wówczas, gdy ustanowiony został doradca tymczasowy

albo kurator. Zgodnie z treścią art. 559 § 3 z wnioskiem o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia może wystąpić także osoba ubezwłasnowolniona.

W myśl art. 573 § 1 osoba pozostająca pod władzą rodzicielską, opieką albo kuratelą ma zdolność do podejmowania czynności w postępowaniu dotyczącym jej osoby, chyba że nie ma zdolności do czynności prawnych.

W art. 560 § 2 ustawodawca jeszcze dalej rozwinął szczególne uprawnienia osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie. Otóż do środków odwoławczych wnoszonych przez osobę, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, nie stosuje się art. 368. Środka odwoławczego wniesionego przez osobę, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, nie odrzuca się z powodu nieusunięcia braków formalnych.

11. Zgodnie z art. 689 w jednym postępowaniu mogą być połączone sprawy o dział spadku i o zniesienie współwłasności, jeżeli cały majątek spadkowy lub poszczególne rzeczy wchodzące w jego skład stanowią współwłasność z innego tytułu niż dziedziczenie.

W pozostałych sprawach kumulacja dopuszczalna jest na zasadach ogólnych, tj. na mocy art. 191 w zw. z art. 13 § 2. Kumulacja będzie jednak wchodzić w grę, gdy mamy do czynienia z tym samym rodzajem postępowania. Obligatoryjna kumulacja roszczeń ma miejsce w sytuacji z art. 618, zgodnie z którym w postępowaniu o zniesienie współwłasności sąd rozstrzyga także spory o prawo żądania zniesienia współwłasności i o prawo własności, jak również wzajemne roszczenia współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy. Przepis art. 618 ma też zastosowanie w postępowaniu działowym, na mocy art. 688. Wszystkie roszczenia wyszczególnione w art. 686 powinny być zatem dochodzone łącznie w tym postępowaniu.

12. W postępowaniu nieprocesowym szczegółowo uregulowano uprawnienia referendarzy, którzy mogą orzekać w sprawach wymienionych w art. 509¹. W myśl § 1 tego przepisu, mogą oni dokonywać czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym. Ponadto referendarze sądowi mogą dokonywać czynności w postępowaniach dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy, z wyjątkiem przygotowania i prowadzenia rozprawy, odmowy wpisu partii politycznej do ewidencji, wykreślenia wpisu partii politycznej z ewidencji oraz zawieszenia wydawania dziennika lub czasopisma (§ 2); w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego (§ 3); w sprawach depozytowych, z wyłączeniem spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu (§ 4).
13. W przepisach postępowania nieprocesowego ustawodawca posługuje się terminem „wysłuchanie”, którego nie można utożsamiać z dowodem z przesłuchania stron, ure-

gulowanym w art. 299. Wysłuchanie może nastąpić nie tylko ustnie, na posiedzeniu jawnym, lecz także poprzez zażądanie złożenia wyjaśnień na piśmie. Wysłuchanie nie jest dowodem, nie podlega przepisom o środku dowodowym i nie jest objęte sankcją odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania. Ponieważ jednak chodzi w nim o umożliwienie złożenia wyjaśnień uczestnikom postępowania, ewentualnie innym osobom, odnosi się do niego przepis ogólny art. 3, w myśl którego wyjaśnienia powinny być zgodne z prawdą i bez zatajania czegokolwiek.

14. Konieczność wysłuchania ustawodawca przewiduje np. w art. 582, zgodnie z którym rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, co do których brak porozumienia pomiędzy rodzicami, może nastąpić dopiero po umożliwieniu rodzicom złożenia oświadczeń, chyba że wysłuchanie ich byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami. W myśl art. 561 § 3 przed wydaniem postanowienia rozstrzygającego taki wniosek sąd wysłucha wnioskodawcy, osoby, z którą małżeństwo ma być zawarte, oraz w razie potrzeby osób bliskich przyszłych małżonków. Gdy chodzi o udzielenie zezwolenia osobie dotkniętej chorobą psychiczną lub niedorozwojem umysłowym, sąd zasięgnie opinii biegłego lekarza, w miarę możliwości psychiatry.
15. Szczególnego rodzaju uprawnieniem sądu orzekającego w trybie nieprocesowym jest przewidziane w art. 560¹ uprawnienie pozwalające sądowi z urzędu w sprawach o ubezwłasnowolnienie lub o uchylenie oraz zmianę ubezwłasnowolnienia ustanowić dla osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, lub dla osoby ubezwłasnowolnionej adwokata lub radcę prawnego z urzędu, nawet bez jej wniosku, jeżeli osoba ta ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia wniosku, a sąd uzna udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie za potrzebny. Podkreślenia wymaga wyjątkowość tego rozwiązania, gdyż w sprawach rozpoznawanych w procesie sąd nie może – bez wniosku uprawnionego – ustanowić dla niego pełnomocnika z urzędu.
16. Jakkolwiek w sprawach wieczystoksięgowych wpis dokonywany jest jedynie na wniosek i w jego granicach, chyba że przepis szczególny przewiduje dokonanie wpisu z urzędu (art. 626⁸ § 1), to jednak na mocy art. 626¹³ § 1 sąd z urzędu dokona wpisu ostrzeżenia, jeżeli dostrzeże niezgodność stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. W razie stwierdzenia, że dla tej samej nieruchomości albo dla tego samego ograniczonego prawa rzeczowego prowadzi się dwie lub więcej ksiąg wieczystych, ujawniających odmienny stan prawny, wpisu ostrzeżenia dokonuje się we wszystkich księgach wieczystych założonych dla tej nieruchomości. Również sprostowania usterek wpisu, które nie mogą wywołać niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, dokonuje się z urzędu (art. 626¹³ § 2).
17. W ogóle nie mają zastosowania w postępowaniu nieprocesowym przepisy o interwencji głównej i ubocznej, o współuczestnictwie w sporze, o przypozwaniu, o współuczestni-

ctwie wzajemnym, o podmiotowych przekształceniach procesu. Nie ma zastosowania w tym postępowaniu właściwość sądu umowna; nie stosuje się w nim przepisu art. 46. W postępowaniu tym nie mają zastosowania art. 44 i 45.

18. Kwestia uczestników postępowania nieprocesowego uregulowana została ogólnie w przepisie art. 510. W myśl art. 510 § 1 zainteresowanym w sprawie jest każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania, może on wziąć udział w każdym stanie sprawy aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem.

Uczestnikami postępowania o ubezwłasnowolnienie są z mocy samego prawa prócz wnioskodawcy: osoba, której dotyczy wniosek; jej przedstawiciel ustawowy; małżonek osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie (art. 546 § 1). Nadto, na podstawie § 2, postępowanie to toczy się z udziałem prokuratora. Uczestnikami postępowania wieczystoksięgowego oprócz wnioskodawcy są tylko te osoby, których prawa zostały wykreślone lub obciążone bądź na rzecz których wpis ma nastąpić (art. 626¹ § 2).

19. W literaturze wyróżnia się trzy sposoby stosowania przepisów o postępowaniu nieprocesowym, dające wyraz zasadzie, że w pierwszej kolejności stosuje się przepisy szczególne, a w dalszej – przepisy ogólne postępowania nieprocesowego:
- 1) jeżeli ustawa przekazuje pewne sprawy do postępowania nieprocesowego, nie wprowadzając przepisów szczególnych, dotyczących postępowania w tych sprawach, stosuje się wówczas przepisy ogólne o postępowaniu nieprocesowym, odpowiednio stosując przepisy o procesie oraz przepisy tytułu wstępnego, jak np. w sprawach aktów stanu cywilnego;
 - 2) ustawa przekazuje pewne sprawy do postępowania nieprocesowego, wprowadzając przepisy szczególne dotyczące postępowania w tych sprawach. Stosuje się wówczas te przepisy, przepisy ogólne o postępowaniu nieprocesowym, odpowiednio przepisy o procesie oraz przepisy tytułu wstępnego (np. sprawy o uznanie za zmarłego);
 - 3) ustawa przekazuje pewne sprawy do postępowania nieprocesowego, wprowadzając przepisy ogólne dotyczące postępowania w szerszej kategorii spraw, do której te sprawy należą, oraz przepisy postępowania w tych sprawach. Stosuje się wówczas te przepisy, przepisy dotyczące postępowania w danej kategorii spraw, przepisy ogólne o postępowaniu nieprocesowym, odpowiednio przepisy o procesie oraz przepisy tytułu wstępnego (sprawy o zniesienie współwłasności) (tak W. Broniewicz, *Postępowanie...*, s. 312).

Art. 506. [Wszczęcie postępowania nieprocesowego]

Sąd wszczyna postępowanie nieprocesowe na wniosek; w wypadkach wskazanych w ustawie sąd może wszcząć postępowanie także z urzędu.

1. Przepis art. 506 wymienia dwa sposoby wszczęcia postępowania nieprocesowego: na wniosek i z urzędu.

Wszczęcie postępowania nieprocesowego na wniosek jest zasadą. Wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego powinien czynić zadość przepisom o pozwie (szczegółowo na temat pozwu zob. uwagi do art. 187 i n.), a zgłoszony przez osobę nieposiadającą legitymacji podlega oddaleniu (szczegółowo na ten temat zob. uwagi do art. 511). Okoliczności, które w procesie uzasadniają odrzucenie pozwu, stają się przyczyną odrzucenia wniosku w postępowaniu nieprocesowym, z tym że to, co dotyczy powoda w procesie, odpowiednio odnosi się w postępowaniu nieprocesowym do wnioskodawcy (np. brak zdolności sądowej, stan sprawy w toku, powaga rzeczy osądzonej, brak jurysdykcji krajowej).

2. Jeżeli wniosek został zgłoszony przez kilka osób, z których choćby jedna jest uprawniona do zgłoszenia wniosku, sąd powinien wszcząć postępowanie. Jeżeli wszczęto postępowanie na wniosek osoby nielegitymowanej, ale do postępowania wstąpiły osoby legitymowane, brak jest podstaw do oddalenia wniosku z powodu braku legitymacji wnioskodawcy (orzeczenie SN z 21.10.1948 r., PoC 276/48, PN 1949/3–4, s. 326).
3. Złożenie wniosku wywołuje skutki podobne do skutków wytoczenia powództwa: skutki materialnoprawne (przerwa biegu terminów давности, możliwość stosowania anato-cyzmu, możliwość liczenia odsetek od darowanej sumy pieniężnej) i procesowe (wszczę-cie postępowania, utrwalenie jurysdykcji krajowej oraz utrwalenie właściwości sądu).
4. Stan sprawy w toku następuje z chwilą doręczenia wniosku uczestnikom postępowa-nia, a gdy jedynym uczestnikiem jest wnioskodawca – z chwilą podjęcia przez sąd pierwszej czynności przygotowawczej, zmierzającej do rozstrzygnięcia sprawy (tak SN w postanowieniu z 26.03.1992 r., I CRN 19/92, LEX nr 9074, cyt. za J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, Część pierwsza. *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2009, s. 14).
5. Podmioty legitymowane do złożenia wniosku w niektórych sprawach zostały wska-zane przez ustawodawcę w przepisach normujących poszczególne kategorie spraw. Przepis art. 545 § 1 wskazuje osoby legitymowane do złożenia wniosku o ubezwłas-nowolnienie, przepis art. 561 § 1 uprawnia do złożenia wniosku o zezwolenie na za-warcie małżeństwa kobietę niemającą ukończonych lat 18, a w razie gdy osoba chcąca zawrzeć związek małżeński jest dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym oraz wobec chcących zawrzeć taki związek osób powinowatych w li-nii prostej zezwolenia udziela się na wniosek tych osób (art. 561 § 2). Zwolnienia od obowiązku złożenia dokumentu potrzebnego do zawarcia małżeństwa udziela sąd na wniosek osoby obowiązanej do złożenia dokumentu (art. 562). Szczegółowe wska-

zanie osób legitymowanych zawierają również przepisy art. 563, 583, 585 § 1, art. 592, 600, 611.

6. W niektórych przepisach ustawodawca wskazuje osoby legitymowane do złożenia wniosku poprzez zwroty typu „każdy zainteresowany” (np. art. 609 § 1), „osoba zainteresowana” (np. art. 691 § 1). W takiej sytuacji sąd musi zbadać, czy osoba składająca wniosek spełnia ustawowe kryteria, a zatem czy posiada status „zainteresowanej” w sprawie, zgodnie ze znaczeniem tego pojęcia określonym w przepisie art. 510.

Ponadto legitymację do złożenia wniosku zawierają przepisy prawa materialnego, odpowiednio do rodzaju spraw. Na podstawie art. 145 i 146 k.c. właściciel i samoistny posiadacz nieruchomości może żądać ustanowienia drogi koniecznej, a przepis art. 210 k.c. uprawnia każdego ze współwłaścicieli do żądania zniesienia współwłasności.

7. Na zasadach ogólnych uprawnienie do wszczęcia postępowania nieprocesowego ma prokurator. Może on również wstąpić do już wszczętego postępowania. Prokurator nie może wszczynać postępowania w niektórych sprawach, jak np. o przysposobienie. Prokurator obligatoryjnie bierze udział w sprawie o ubezwłasnowolnienie, co wynika z treści art. 546 § 2, jest uczestnikiem tego postępowania z mocy samego prawa. Jego udział w sprawie polega m.in. na zawiadamianiu go o terminach rozpraw oraz na doręczaniu wszelkich pism w sprawie. Prokurator musi być obecny na posiedzeniu, które w razie jego nieobecności nie może się odbyć.

Prokurator, wszczynając postępowanie nieprocesowe, nie wskazuje nigdy podmiotu, na rzecz którego działa, skutkiem czego nie jest możliwe wstąpienie do postępowania jakiegokolwiek podmiotu obok prokuratora. Prokurator jednak musi we wniosku, tak jak każdy wnioskodawca, wymienić zainteresowanych w sprawie (tak W. Broniewicz, *Postępowanie...*, s. 72). Postępowanie może wszcząć również RPO, do którego odpowiednio stosuje się przepisy o prokuratorze (art. 14 pkt 4 w zw. z art. 1 ust. 2 i 3 u.RPO).

8. Na podstawie art. 546 § 3 organizacje pozarządowe, do których zadań statutowych należy ochrona praw osób niepełnosprawnych, udzielanie pomocy takim osobom lub ochrona praw człowieka, mogą wstąpić do postępowania o ubezwłasnowolnienie w każdym jego stadium.
9. Legitymację do złożenia wniosku ma również organ celny (art. 610² § 1). Na podstawie art. 635 § 2 wniosek o zabezpieczenie spadku może zgłosić każdy, kto uprawdopodobni, że jest spadkobiercą, uprawnionym do zachowku lub zapisobiercą, a ponadto wykonawca testamentu, zarządca sukcesyjny, tymczasowy przedstawiciel, współwłaściciel

rzeczy, współuprawniony co do praw pozostałych po spadkodawcy, wierzyciel mający pisemny dowód należności przeciwko spadkodawcy oraz Skarb Państwa reprezentowany przez naczelnika właściwego urzędu skarbowego. Na podstawie art. 637 § 1 sąd spadku wydaje postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza na wniosek tego, kto uprawdopodobni, że jest spadkobiercą, uprawnionym do zachowku lub zapisobiercą, albo wykonawcy testamentu, tymczasowego przedstawiciela lub wierzyciela mającego pisemny dowód należności przeciwko spadkodawcy.

10. Ponadto ustawodawca w przepisach ustaw szczególnych wskazuje podmioty legitymowane do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego. Przepis art. 26 ust. 3 ustawy z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2019 r. poz. 2277 ze zm.) stanowi, że sąd wszczyna postępowanie na wniosek gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych lub prokuratora.

Na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2019 r. poz. 852 ze zm.) na wniosek przedstawiciela ustawowego, krewnych w linii prostej, rodzeństwa lub faktycznego opiekuna albo z urzędu sąd rodzinny może skierować niepełnoletnią osobę uzależnioną na przymusowe leczenie i rehabilitację. Organ do spraw pomocy społecznej w sprawach dotyczących potrzeby przyjęcia do szpitala psychiatrycznego może wystąpić nie tylko z takim wnioskiem, lecz także z wnioskiem o skierowanie do domu pomocy społecznej (art. 29 ust. 3 i art. 39 ust. 1 w zw. z art. 8 ustawy z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, Dz.U. z 2020 r. poz. 685).

11. Wszczęcie postępowania nieprocesowego z urzędu następuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Jeżeli przepisy przewidują możliwość wszczęcia z urzędu postępowania w sprawie, sąd – w razie uzyskania wiadomości uzasadniających wszczęcie postępowania – powinien je wszcząć z urzędu. Określenie „sąd może wszcząć” nie oznacza dowolności.

Przepisami uprawniającymi sąd do wszczęcia postępowania z urzędu są np. powołany wyżej art. 570 (uregulowany w rozdziale 2 „Inne sprawy rodzinne oraz opiekuńcze”), jak i art. 635 § 3, pozwalający na zabezpieczenie spadku z urzędu, jeżeli:

- 1) spadkobierca jest nieznany, nieobecny lub nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych i nie ma ustawowego przedstawiciela;
- 2) organ administracji rządowej albo organ jednostki samorządu terytorialnego zastosował niezbędne środki tymczasowe ze względu na grożące niebezpieczeństwo naruszenia rzeczy, które w chwili otwarcia spadku były we władaniu spadkodawcy.

12. W literaturze występują odmienne stanowiska co do określenia chwili (sposobu) wszczęcia postępowania z urzędu. Według W. Broniewicza (*Postępowanie...*,

s. 316) oraz I. Kunickiego ([w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1b, *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, art. 506) chwilą wszczęcia postępowania z urzędu jest chwila podjęcia pierwszej czynności procesowej, najczęściej wydanie przez przewodniczącego zarządzenia o wyznaczeniu posiedzenia sądu. H. Dolecki (*Ingerencja sądu opiekuńczego w wykonywanie władzy rodzicielskiej*, Warszawa 1983, s. 90) oraz H. Haak (*Ochrona prawna udzielana przez sąd opiekuńczy*, Toruń 2002, s. 191) przyjmują, że sąd opiekuńczy, wszczynając postępowanie z urzędu, wydaje postanowienie. Jego odpis doręcza się uczestnikom postępowania z informacją, że postępowanie zostało wszczęte z urzędu. W postanowieniu sąd wskazuje rodzaj postępowania oraz poucza o możliwości zgłaszania wniosków dowodowych. Prawidłowe wydaje się drugie z zaprezentowanych stanowisk. Jego przyjęcie sprawia, że nie budzi wątpliwości, czy i kiedy postępowanie w sprawie zostało wszczęte, a jednocześnie uczestnicy postępowania zostają o tym fakcie prawidłowo powiadomieni. Na uwagę zasługuje trafny argument E. Marszałkowskiej-Krześ ([w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Legalis 2019, art. 506), że w przypadku gdy sąd wszczął postępowanie, mimo że przepis takiego uprawnienia sądu nie przewiduje (np. ustanowienie „z urzędu” drogi koniecznej – art. 626), wzruszenie postanowienia sądu następuje w wyniku złożenia przez zainteresowanego apelacji, w której należy podnieść zarzut naruszenia przepisu art. 506 w zw. z art. 626 przez wszczęcie postępowania z urzędu, mimo że w wypadku ustanowienia drogi koniecznej ustawa takiej możliwości nie przewiduje. Argument ten wskazuje raczej na trafność koncepcji wydawania postanowienia o wszczęciu postępowania z urzędu.

13. Wszczynając postępowanie z urzędu, sąd decyduje o jego przedmiocie i zakresie. W toku postępowania wszczętego z urzędu sąd dokonuje ustaleń potrzebnych do wydania merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie.
14. Postanowienie kończące postępowanie w sprawie wszczętej z urzędu może mieć również treść negatywną, nie musi w każdej sytuacji być postanowieniem rozstrzygającym pozytywnie o przedmiocie sprawy. Jak będzie jeszcze o tym mowa, jeżeli sąd opiekuńczy po przeprowadzeniu wszczętego z urzędu postępowania nieprocesowego o pozbawienie władzy rodzicielskiej dojdzie do przekonania, że brak jest merytorycznych przesłanek pozbawienia rodzica tej władzy, powinien dać temu wyraz w sentencji swego postanowienia, a nie umarzać postępowanie; od takiego postanowienia, jako zawierającego orzeczenie co do istoty sprawy, przysługuje, niezależnie od jego formy, apelacja (uzasadnienie uchwały SN z 18.02.1969 r., III CZP 134/68, OSNCP 1969/11, poz. 194, z glosą W. Siedleckiego, OSPiKA 1970/4, poz. 86).
15. Właściwy miejscowo do wszczęcia postępowania z urzędu jest sąd miejsca, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie (działanie lub zaniechanie) uzasadniające aktywność sądu.

Art. 507. [Właściwość rzeczowa]

Sprawy należące do postępowania nieprocesowego rozpoznają sądy rejonowe, z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych.

1. Stosownie do treści komentowanego przepisu w postępowaniu nieprocesowym rzeczowo właściwy jest sąd rejonowy. Co do zasady właściwość sądu okręgowego musi wynikać z treści przepisu.

Sądy okręgowe są właściwe rzeczowo w następujących sprawach:

- 1) ubezwłasnowolnienia (art. 544 § 1);
 - 2) separacji na zgodny wniosek małżonków oraz w sprawach o zniesienie separacji (art. 567¹);
 - 3) rozstrzygnięcia sporu między radą pracowniczą przedsiębiorstwa a dyrektorem przedsiębiorstwa; organami przedsiębiorstwa a organem założycielskim; organami przedsiębiorstwa a organem sprawującym nadzór nad przedsiębiorstwem (art. 691¹ § 1).
2. W postępowaniu nieprocesowym sąd okręgowy jest rzeczowo właściwy również w sprawach o rejestrację dzienników i czasopism (art. 20 ustawy z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe, Dz.U. z 2018 r. poz. 1914), sąd okręgowy rozpoznaje protesty wyborcze, rozstrzygając o ważności wyborów oraz o ważności wyboru radnego (art. 394 k.wyb.), rozpoznaje sprawy dotyczące rejestru funduszy emerytalnych (art. 21 ust. 1 ustawy z 28.08.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, Dz.U. z 2020 r. poz. 105 ze zm.) i inwestycyjnych (art. 16 ust. 1 ustawy z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi, Dz.U. z 2020 r. poz. 95 ze zm.). Sprawy te są prowadzone przez Sąd Okręgowy w Warszawie. Sąd ten prowadzi również ewidencję partii politycznych (art. 11 ustawy z 27.06.1997 r. o partiach politycznych, Dz.U. z 2018 r. poz. 580). Sąd Okręgowy w Gdańsku jest wyłącznie właściwy do rozpoznawania spraw wynikających z postanowień konwencji o ograniczeniu odpowiedzialności za roszczenia morskie, sporządzonej w Londynie 19.11.1976 r., Dz.U. z 1986 r. Nr 35, poz. 175. Postępowanie z odwołań na odmowę rejestracji ponadzakładowych zbiorowych układów pracy prowadzone jest przed Sądem Okręgowym – Sądem Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie (odmowa rejestracji zakładowego układu zbiorowego pracy prowadzona jest przed sądem rejonowym właściwym dla siedziby pracodawcy). Ponadto sądy okręgowe orzekają w sprawach o wydanie wypisu aktu notarialnego osobom niebędącym stronami (art. 110 § 2 pr. not.).
 3. Sąd Najwyższy jest właściwy jako sąd pierwszej i jedynej instancji w sprawach wskazanych w ustawie – Kodeks wyborczy, np. o odmowie przyjęcia zawiadomienia o utwo-

rzeniu komitetu wyborczego (art. 205 § 1 k.wyb.), w przedmiocie protestu przeciwko ważności wyborów do Sejmu (art. 241 § 1 k.wyb.); o ważności wyborów oraz o ważności wyboru posła, przeciwko któremu wniesiono protest (art. 244 k.wyb.). Sąd Najwyższy rozstrzyga odwołanie od postanowienia Marszałka Sejmu o wygaśnięciu mandatu posła (art. 250 § 1) oraz o utracie mandatu posła do Parlamentu Europejskiego (art. 367 k.wyb.) oraz odwołanie od postanowienia Marszałka Senatu o wygaśnięciu mandatu senatora (art. 282 k.wyb.); rozstrzyga skargę na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego (art. 300 k.wyb.). Sąd Najwyższy rozpatruje protest przeciwko wyborowi Prezydenta Rzeczypospolitej (art. 321 i 323 k.wyb.), rozstrzyga o ważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej (art. 324 k.wyb.). Sąd Najwyższy rozstrzyga również skargę na odmowy przyjęcia przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego (art. 404 k.wyb.).

4. W myśl postanowienia SN z 6.11.2018 r., I NSW 15/18, LEX nr 2578433, z art. 392 § 1 k.wyb. wynika, że protest wyborczy wnosi się na piśmie do właściwego sądu okręgowego za pośrednictwem właściwego sądu rejonowego, w terminie 14 dni od dnia podania do publicznej wiadomości przez komisarza wyborczego, w trybie określonym w art. 168 § 1, wyników wyborów na obszarze województwa. Sąd Najwyższy jest zatem niewłaściwy do rozpoznawania takich protestów. Zgodnie z art. 393 § 1 k.wyb. sąd okręgowy rozpoznaje protesty wyborcze w postępowaniu nieprocesowym. W myśl art. 508 § 1 k.p.c. właściwy miejscowo jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a w braku miejsca zamieszkania – sąd jego miejsca pobytu.

Art. 508. [Właściwość miejscowa]

§ 1. Jeżeli właściwość miejscowa nie jest oznaczona w przepisie szczególnym, wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a w braku miejsca zamieszkania – sąd miejsca jego pobytu. Do postępowania z urzędu właściwy jest sąd miejsca, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie będące podstawą wszczęcia postępowania. W braku wskazanych wyżej podstaw właściwy będzie sąd dla m.st. Warszawy.

§ 2. W wypadku gdy sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności albo gdy wymagają tego względy celowości, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd do rozpoznania sprawy w całości lub w części.

§ 3. Wyznaczenie następuje z urzędu albo na przedstawienie sądu właściwego, albo też na wniosek właściwego organu lub osoby zainteresowanej, po wysłuchaniu w razie potrzeby innych osób zainteresowanych.

§ 4. Przepisu art. 48¹ nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym i postępowaniu rejestrowym, a także w sprawach z zakresu

prawa spadkowego, z wyjątkiem spraw o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego oraz o dział spadku.

1. W postępowaniu nieprocesowym możemy mieć do czynienia z właściwością rzeczową, miejscową i funkcjonalną. Nie ma zastosowania właściwość umowna. Strony postępowania nie mogą w drodze umowy poddać sprawy procesowej do rozpoznania w trybie nieprocesowym (i odwrotnie). *Prorogatio fori* z art. 46 dotyczy tylko właściwości miejscowej, a nie trybu postępowania, przepis ten nie ma zastosowania do postępowania nieprocesowego.
2. Ustawodawca określił następujące zasady ustalania właściwości miejscowej: przepis szczególny, miejsce zamieszkania wnioskodawcy, miejsce pobytu wnioskodawcy. W postępowaniu wszczętym z urzędu właściwy miejscowo jest sąd miejsca, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie będące podstawą wszczęcia postępowania, a w braku wskazanych wyżej podstaw właściwy będzie sąd dla m.st. Warszawy.
3. Miejsce zamieszkania określa się według art. 25–28 k.c. Jeżeli wnioskodawcą jest osoba prawna albo jednostka niemająca osobowości prawnej, lecz posiadająca zdolność sądową, właściwość sądu określa się według miejsca jej siedziby (art. 41 k.c.). Miejsce pobytu to miejsce rzeczywistego przebywania wnioskodawcy.
4. Przepisy szczególne określają sąd właściwy według przyjętego kryterium, którym jest np. miejsce zamieszkania (art. 526 § 1, art. 569 § 1), miejsce położenia rzeczy (art. 606), miejsce znajdowania się majątku. Niektóre przepisy wprost wskazują też określony sąd właściwy miejscowo, jak np. Sąd Okręgowy w Warszawie, Sąd Okręgowy w Gdańsku.

Należy zwrócić uwagę, że wiele przepisów dotyczących poszczególnych rodzajów spraw postępowania nieprocesowego zawiera wskazanie sądu właściwego miejscowo. Mamy wówczas do czynienia z właściwością miejscową wyłączną. I tak przepis art. 526 § 1 stanowi, że właściwy do uznania za zmarłego jest sąd ostatniego miejsca zamieszkania zaginionego. Analogiczną dyspozycję zawiera przepis art. 535, dotyczący postępowania o stwierdzenie zgonu. W sprawach o ubezwłasnowolnienie właściwy wyłącznie jest sąd okręgowy miejsca zamieszkania osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, a w braku miejsca zamieszkania – sąd miejsca jej pobytu (art. 544 § 2). Analogiczną treść ma przepis art. 569 § 1, dotyczący postępowania w sprawach opiekuńczych. W sprawach o przysposobienie właściwy jest sąd opiekuńczy właściwy dla osoby przysposabiającego lub osoby mającej być przysposobioną (art. 585 § 2), w sprawach o wyrażenie zgody na przysposobienie dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego – rodzice mogą wyrazić tę zgodę także w sądzie opiekuńczym swego miejsca zamieszkania lub pobytu (art. 589 § 1); w sprawach o ustanowienie kuratora dla osoby, która z powodu nieobecności nie może prowadzić swoich spraw, a nie ma

pełnomocnika, właściwy jest sąd opiekuńczy miejsca ostatniego zamieszkania lub pobytu osoby nieobecnej (art. 601), w sprawach o ustanowienie kuratora dla dochodzenia ojcostwa w razie śmierci domniemanego ojca właściwy jest sąd opiekuńczy według miejsca zamieszkania lub pobytu dziecka, chociażby dziecko nie podlegało już ani władzy rodzicielskiej, ani opiece (art. 602); w sprawach o ustanowienie kuratora dla osoby prawnej właściwy jest sąd opiekuńczy, w którego okręgu osoba ta ma lub miała ostatnią siedzibę (art. 603); w sprawach z zakresu prawa rzeczowego właściwy jest sąd położenia rzeczy (art. 606).

5. Sąd właściwy w chwili wszczęcia postępowania nieprocesowego pozostaje właściwy aż do zakończenia postępowania, choćby podstawy właściwości uległy zmianie.

Jeżeli uzasadniona jest właściwość kilku sądów, wnioskodawcy służy wybór między tymi sądami. W sprawach wszczętych z urzędu właściwy jest sąd, który pierwszy wszczął czynności w sprawie, czyli czynności mające na celu wydanie orzeczenia rozstrzygającego co do istoty sprawy.

6. O właściwości delegacyjnej mowa w § 2 komentowanego przepisu, stanowiącym, że w wypadku, gdy sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności albo gdy wymagają tego względy celowości, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd do rozpoznania sprawy w całości lub w części. Zdaniem Sądu Najwyższego (postanowienie z 15.06.1970 r., I CZ 60/70, OSNCP 1971/1, poz. 17) sąd przełożony może – na podstawie art. 508 § 2 – zamiast sądu właściwego wyznaczyć do rozpoznania sprawy ze względu na celowość również inny równorzędny sąd niepodlegający mu instancyjnie.
7. Użyte w § 2 komentowanego przepisu pojęcie względów celowości należy rozumieć szeroko i stosować w zależności od okoliczności konkretnej sprawy. Ustawodawca celowo nie uszczegóławia tego pojęcia, by można było zastosować komentowany przepis zawsze wówczas, gdy występujące w sprawie okoliczności za tym przemawiają. Okolicznościami tymi mogą być np. miejsce zamieszkania uczestników postępowania, wyjątkowo uciążliwy dojazd do sądu właściwego bądź położenie nieruchomości.
8. Wyznaczenie sądu właściwego, stosownie do § 3 przepisu, następuje z urzędu albo na przedstawienie sądu właściwego, albo też na wniosek właściwego organu lub osoby zainteresowanej po wysłuchaniu w razie potrzeby innych osób zainteresowanych.
9. Stosownie do § 4 przepisu art. 48¹ nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym i postępowaniu rejestrowym, a także w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyjątkiem spraw o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego oraz o dział spadku.

W postępowaniu tym nie mają zastosowania art. 44 i 45.

10. W sprawach o uznanie za zmarłego i o stwierdzenie zgonu, jeżeli na skutek tego samego zdarzenia zginęła większa liczba osób, Sąd Najwyższy na wniosek Ministra Sprawiedliwości może wyznaczyć jeden sąd jako wyłącznie właściwy do rozpoznania spraw będących w związku z tym zdarzeniem (art. 526 § 2 i art. 535).
11. Na postanowienie sądu wydane w trybie art. 508 § 2 nie przysługuje zażalenie. Jak bowiem zasadnie zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z 23.01.1978 r., IV CZ 160/77, LEX nr 8058, przepisy o postępowaniu nieprocesowym nie dopuszczają zażalenia na postanowienie wydane na podstawie art. 508 § 2.
12. Zgodnie z poglądem Sądu Najwyższego wyrażonym w postanowieniu z 9.12.1975 r., I CO 9/75, OSNCP 1976/10, poz. 219, postępowanie w sprawach o uznanie orzeczeń sądów zagranicznych nie ma charakteru postępowania nieprocesowego. Jest to postępowanie szczególne, do którego w razie braku unormowań regulujących je należy stosować odpowiednio przepisy o procesie (art. 13 § 2). Wyłącza to możliwość korzystania w tym postępowaniu z przepisów księgi drugiej Kodeksu postępowania cywilnego, dotyczących postępowania nieprocesowego, w tym także art. 508, normującego w sposób ogólny zagadnienie właściwości miejscowej sądów w postępowaniu nieprocesowym.
13. W postanowieniu z 7.07.2020 r., IV CO 146/20, LEX nr 3075895, Sąd Najwyższy uznał, że skoro sąd właściwy miejscowo uważa, że za przekazaniem sprawy do rozpoznania innemu sądowi przemawiają względy celowości, to do zaspokojenia tak rozumianego interesu, mającego realizować wartość w postaci dobra wymiaru sprawiedliwości, wystarczające byłoby dokonanie przedstawienia, o którym mowa w art. 508 § 3 k.p.c. Na przeszkodzie do skorzystania z art. 508 § 2 lub art. 683 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. nie stoi wcześniejsze przekazanie sprawy sądowi występującemu na podstawie (stosowanego ówczesnie) art. 200 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Związanie postanowieniem o przekazaniu sprawy, o którym mowa w art. 200 § 2 zdanie pierwsze k.p.c., powoduje bowiem wyłącznie, że wykluczona jest możliwość uznania się przez sąd, któremu sprawa została przekazana, za niewłaściwy w sprawie. Tymczasem adresatem norm wynikających z art. 508 § 2 oraz 683 k.p.c. jest sąd właściwy. Wskazane w tych przepisach rozwiązania służą usprawnieniu postępowania i mogą zostać zastosowane także wtedy, gdy sprawa trafiła do sądu właściwego według zasad ogólnych, na skutek jej przekazania zgodnie z art. 200 k.p.c. Nie jest przy tym wykluczone ponowne przekazanie sprawy do sądu odsyłającego, o ile tylko spełnione będą przesłanki określone w art. 683 k.p.c. lub decyzja taka zostanie podjęta przez sąd przełożony na podstawie art. 508 § 2 k.p.c.

Art. 509. [Skład sądu]

Sprawy o przysposobienie w pierwszej instancji sąd rozpoznaje w składzie jednego sędziego i dwóch ławników.

1. W postępowaniu nieprocesowym skład sądu jest co do zasady jednoosobowy (jeden sędzia zawodowy), co wynika *a contrario* z treści komentowanego przepisu. Reguluje on skład sądu w sprawach o przysposobienie – skład ten jest kolegialny: jeden sędzia i dwóch ławników. W sprawach o ubezwłasnowolnienie skład również jest kolegialny – trzech sędziów, co wynika z dyspozycji art. 544 § 1. W pozostałych zatem sprawach, rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, skład sądu jest jednoosobowy.
2. W drugiej instancji sąd orzeka w składzie trzech sędziów. Również Sąd Najwyższy, orzekając w sprawach w pierwszej instancji według przepisów o postępowaniu nieprocesowym, orzeka w składzie trzech sędziów (zob. uwagi do art. 507).

Art. 509¹. [Czynności referendarza]

§ 1. Czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym może wykonywać referendarz sądowy.

§ 2. Czynności w postępowaniach dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy może wykonywać referendarz sądowy, z wyjątkiem przygotowania i prowadzenia rozprawy, odmowy wpisu partii politycznej do ewidencji, wykreślenia wpisu partii politycznej z ewidencji oraz zawieszenia wydawania dziennika lub czasopisma.

§ 3. Czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego.

§ 4. Czynności w sprawach depozytowych może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu.

1. Komentowany przepis zawiera wyliczenie uprawnień referendarzy sądowych do wykonywania czynności w postępowaniu nieprocesowym. Oczywiście wyliczenie tych uprawnień nie jest wyczerpujące, bo referendarze wykonują również inne, poza wskazanymi w nim, czynności, np. wydawanie postanowień o ustanowieniu adwokata lub radcy prawnego (art. 123 § 2) czy w przedmiocie kosztów postępowania (zob. np. art. 108 § 1).
2. Referendarz sądowy jest urzędnikiem sądowym (art. 149 i n. p.u.s.p.), nie jest sędzią. Stąd nie może wchodzić w skład sądu i nie może dokonywać czynności zaliczanych do sprawowania wymiaru sprawiedliwości (I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 1b, red. A. Góra-Błaszczkowska, art. 509¹).

3. Zgodnie z § 1 komentowanego przepisu referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym. Przepis § 2 daje mu uprawnienie do dokonywania czynności w postępowaniach dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy, z wyjątkiem przygotowania i prowadzenia rozprawy, odmowy wpisu partii politycznej do ewidencji, wykreślenia wpisu partii politycznej z ewidencji oraz zawieszenia wydawania dziennika lub czasopisma.
4. Na podstawie § 3 referendarz sądowy może wykonywać czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego. Natomiast w myśl § 4 może wykonywać czynności w sprawach depozytowych, z wyłączeniem spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu.
5. Referendarz sądowy nie ma kompetencji do wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym o zgodność statutu partii politycznej z Konstytucją RP (tak A. Arkuszewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, koszty sądowe w sprawach cywilnych, dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym, przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 2, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020, s. 1368).

Art. 510. [Uczestnik; zainteresowany]

§ 1. Zainteresowanym w sprawie jest każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania, może on wziąć udział w każdym stanie sprawy aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem. Na odmowę dopuszczenia do wzięcia udziału w sprawie przysługuje zażalenie.

§ 2. Jeżeli okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. W razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane, jego wyznaczenie następuje z urzędu.

Pojęcie zainteresowanego

1. Według komentowanego przepisu zainteresowanym w sprawie jest każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania. Użyte określenie „każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania” jest szerokie i umożliwia sądowi dostosowywanie dyspozycji przepisu do stwierdzonych w sprawie okoliczności.

W uchwale (7) z 20.04.2010 r., III CZP 112/09, OSNC 2010/7–8, poz. 98, Sąd Najwyższy przyjął, że uczestnikiem postępowania nieprocesowego jest tylko ten, kto bierze w tym charakterze udział w postępowaniu nieprocesowym po wskazaniu go przez wnioskodawcę i doręczeniu odpisu wniosku, po wzięciu udziału w sprawie w wyniku

własnej inicjatywy lub na skutek wezwania przez sąd (art. 510). Tezy tej nie zmienia fakt, że w niektórych wypadkach przymiot uczestnika postępowania wynika wprost z ustawy, także bowiem w tych wypadkach konieczny jest akt procesowy podnoszący dany podmiot do roli uczestnika postępowania. W konsekwencji posługiwanie się art. 379 pkt 5 w zw. z art. 13 § 2 w odniesieniu do osób, które nie stały się (nie były) uczestnikami postępowania, choćby były zainteresowane, jest – zdaniem Sądu Najwyższego – w ogóle wyłączone. Według SN argument przesądzający przemawiający przeciwko nieważności postępowania nieprocesowego w omawianym przypadku wynika z art. 524 § 2, zgodnie z którym – inaczej niż w procesie – osoba zainteresowana niebędąca uczestnikiem postępowania zakończonych prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy może żądać wznowienia postępowania, jeżeli postanowienie to narusza jej prawa. Z przepisu tego jednoznacznie wynika, że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie nie powoduje nieważności postępowania, która nigdy nie jest wiązana z wpływem na wynik sprawy.

2. Obowiązkiem sądu jest badanie, czy wszystkie zainteresowane osoby są uczestnikami postępowania. W celu ustalenia kręgu zainteresowanych sąd może żądać od wnioskodawcy lub uczestników postępowania informacji, które pozwolą ustalić krąg zainteresowanych i – jeżeli nie biorą udziału w postępowaniu – wezwać ich do udziału w sprawie. Skutkiem niedopełnienia tego obowiązku przez sąd jest możliwość żądania przez osobę zainteresowaną niewezwaną do udziału w sprawie wznowienia postępowania zakończonych prawomocnym postanowieniem co do istoty sprawy (postanowienie SN z 30.01.2001 r., I CKN 1359/00, LEX nr 52434). Wznowienie postępowania na podstawie 524 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. ma na celu umożliwić następnie dochodzenie ochrony praw podmiotowi, który był zainteresowanym w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c., jednak nie brał udziału w prawomocnie zakończonym postępowaniu. W skardze o wznowienie postępowania wniesionej na podstawie przewidzianej w art. 524 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. skarżący nie może powoływać się skutecznie na inne podstawy wznowienia (postanowienie SN z 10.01.2019 r., II CZ 80/18, Biuletyn SN 2019/5, OSNC 2019/10, poz. 105).

Obowiązki sądu w zakresie dbałości o udział uczestników w postępowaniu cywilnym zaakcentował Sąd Najwyższy w postanowieniu z 7.07.2011 r., II CSK 684/10, LEX nr 1050460, stwierdzając, że sąd powinien w toku całego postępowania zważać, czy poza występującymi w sprawie nie ma innych osób, których uczestnictwo uzasadnione jest interesem, o którym mowa w art. 510 § 1.

Sąd ma obowiązek wezwania osoby do udziału w sprawie, jeżeli w toku postępowania zostaną ujawnione okoliczności wskazujące na to, że osoba ta jest zainteresowana w sprawie, a nie jest uczestnikiem postępowania. Jeżeli okoliczności wskazujące na zainteresowanie osoby wynikiem postępowania ujawnią się po prawomocnym za-

kończeniu postępowania, osoba, która nie była uczestnikiem postępowania, może dochodzić swych praw wyłącznie na podstawie art. 679 w drodze wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania (postanowienie SN z 14.12.1971 r., III CRN 377/71, LEX nr 7036).

W sprawach, które ze swej istoty dotyczą praw niemajątkowych (np. o ubezwłasnowolnienie, o przysposobienie, pozbawienie władzy rodzicielskiej), dla przyjęcia, że dany podmiot jest zainteresowany w rozumieniu art. 510 rozstrzygające znaczenie powinno mieć ustalenie, że okoliczności powołane dla uzasadnienia, że jest się zainteresowanym w sprawie, usprawiedliwiają wniosek, że dana osoba swoje prawa niemajątkowe wiąże z wynikiem postępowania o ubezwłasnowolnienie (postanowienie SN z 20.12.1974 r., II CZ 163/74, LEX nr 7633).

Jeżeli okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem.

Status zainteresowanego w sprawie o zasiedzenie posiada zawsze dotychczasowy właściciel nieruchomości, ponieważ uwzględnienie wniosku o zasiedzenie jest dla niego równoznaczne ze stwierdzeniem utraty przysługującego dotychczas prawa. Do grona osób zainteresowanych należy zaliczyć także posiadaczy zależnych nieruchomości lub jej części oraz posiadaczy sąsiednich gruntów, jeżeli wynik postępowania dotyczy praw, jakie roszczą sobie oni do nieruchomości będącej przedmiotem postępowania lub do przygranicznych pasów ziemi. O statusie zainteresowanych nie przesądza sam w sobie fakt samoistnego posiadania w pewnym okresie gruntu będącego przedmiotem wniosku, nawet jeśli zachodzą podstawy jego doliczenia do posiadania innego podmiotu, na zasadach określonych w art. 176 k.c. Pozycja zainteresowanego (art. 510) jest determinowana istnieniem interesu prawnego, a to oznacza, że poprzedni posiadacz samoistny musiałby wskazać, iż z faktem takiego posiadania wiąże przysługiwanie sobie określonego prawa, którego dotyczy wynik postępowania w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia (postanowienie SN z 22.03.2019 r., IV CSK 440/17, LEX nr 2642774; uchwała SN z 18.12.1974 r., III CZP 88/74, OSNCP 1976/1, poz. 4). Zdaniem Sądu Najwyższego (postanowienie z 10.11.2004 r., II CK 185/04, LEX nr 197639) w sprawie o zasiedzenie jest konieczne ustalenie, kto jest właścicielem nieruchomości będącej przedmiotem wniosku. Właściciel jest niewątpliwie „zainteresowanym” w rozumieniu art. 609 w zw. z art. 510 i musi być uczestnikiem postępowania o zasiedzenie. Niewezwanie właściciela do udziału w takiej sprawie prowadzi do nieważności postępowania z powodu pozbawienia go możliwości obrony jego praw. Sąd Najwyższy zaznaczył też (postanowienie z 3.04.2019 r., II CZ 123/18, OSNC-ZD 2020/C poz. 39), że uczestnikiem postępowania w sprawie o zniesienie współwłasności może być także osoba, na rzecz której ustanowiono prawo dożywot-

niego i nieodpłatnego użytkowania tej nieruchomości obciążającego udział przysługujący współwłaścicielowi (art. 510 § 1 k.p.c.).

Sprawa, w której wnioskodawca w ogóle nie podał dotychczasowego właściciela, a ograniczył się do wskazania poprzedniego samoistnego posiadacza nieruchomości, nie powinna się toczyć bez wyjaśnienia, kto był właścicielem nieruchomości (postanowienie SN z 29.05.1998 r., II CKU 171/97, Prok. i Pr.-wkł. 1999/1, poz. 40). W sprawie o stwierdzenie zasiedzenia konieczny jest udział wszystkich osób, przeciwko którym bieg zasiedzenia był skierowany. Z tej racji osoby te są żywotnie zainteresowane wynikiem postępowania, gdyż wynik sprawy dotyczy ich praw. Uwzględnienia wniosku o stwierdzenie zasiedzenia w postępowaniu, w którym nie zostały wezwane do udziału w sprawie osoby legitymujące się tytułem własności do objętej wnioskiem rzeczy, oznacza, że doszło do rażącego naruszenia art. 510 § 2 (postanowienie SN z 31.05.1996 r., I CRN 151/95, LEX nr 142591).

Osoba korzystająca z cudzej nieruchomości w zakresie przychodu nie jest zainteresowanym – w rozumieniu art. 510 § 1 – w sprawie o stwierdzenie nabycia prawa własności tej nieruchomości przez posiadacza samoistnego (uchwała SN z 11.09.1991 r., III CZP 79/91, OSNC 1992/5, poz. 69).

Wieczysty użytkownik nieruchomości jest zainteresowanym i powinien brać udział w postępowaniu o ustanowienie drogi koniecznej, także wtedy, gdy wniosek nie dotyczy jego prawa. Uprawnienia procesowe użytkownika wieczystego, w tym prawo do zgłoszenia wniosków, są równoważne uprawnieniom uczestnika – właściciela nieruchomości i limitowane jedynie treścią przysługującego mu prawa (postanowienie SN z 14.12.2018 r., I CSK 706/17, LEX nr 2618453).

Wierzyciel hipoteczny w zakresie udziału w nieruchomości przysługującego jednemu ze współwłaścicieli nie jest zainteresowanym w rozumieniu art. 510 § 1 w sprawie o zniesienie współwłasności takiej nieruchomości w sytuacji, w której zniesienie to polega na przyznaniu własności jednemu współwłaścicielowi ze spłatami lub na podziale fizycznym (postanowienie SN z 18.10.2017 r., II CZ 57/17, M.Pr.Bank. 2019/4, s. 37).

Do określenia kręgu uczestników postępowania o wpis zastawu rejestrowego do rejestru zastawów mają zastosowanie wprost przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, a więc ogólna reguła określona w art. 510 § 1, jak również z mocy art. 694¹ § 2 odpowiednio art. 694³ § 1 i 2. Wierzyciel zastawcy niebędący zastawnikiem, który kwestionuje ważność umowy zastawniczej, ma interes prawny w uczestniczeniu w postępowaniu o wpis zastawu (art. 510 § 1 k.p.c. w zw. z art. 44 ustawy z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz.U. z 2018 r. poz. 2017) (postanowienie SN z 14.09.2017 r., V CSK 680/16, LEX nr 2389608).

Członkowie spółdzielni mieszkaniowej powstałej na skutek wydzielenia z innej spółdzielni mieszkaniowej mają legitymację do zaskarżenia postanowienia sądu o wpisie do Krajowego Rejestru Sądowego nowo powstałej spółdzielni (postanowienie SN z 28.03.2017 r., II CSK 488/16, LEX nr 2298292).

Odwołany członek zarządu spółdzielni nie jest zainteresowanym w rozumieniu art. 510 § 1 w sprawie o wpis do rejestru spółdzielni imion i nazwisk członków nowego zarządu (uchwała SN z 19.10.2000 r., III CZP 20/00, OSNC 2001/2, poz. 26).

Wspólnota mieszkaniowa ma legitymację bierną w sprawie o ustanowienie służebności przejazdu na nieruchomości objętej udziałami właścicieli wyodrębnionych lokali w użytkowaniu wieczystym ustanowionym na tej nieruchomości oraz stanowiącej nieruchomość wspólną i jest zainteresowanym w rozumieniu art. 510, z tym zastrzeżeniem, że zarząd może podejmować czynności w tej sprawie wyłącznie na podstawie uchwały właścicieli, o której mowa w art. 22 ust. 2 u.w.l. (postanowienie SN z 4.02.2011 r., III CSK 110/10, OSNC-ZD 2011/D, poz. 88).

Notariusz składający wniosek wieczystoksięgowy, w granicach upoważnienia normatywnego zawartego w art. 92 § 4 pr.not., dokonuje czynności urzędowej i nie występuje jako zainteresowany w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. (postanowienie SN z 25.09.2020 r., V CSK 434/18, LEX nr 3087093).

Jeżeli w skład majątku wspólnego wchodzi wierzytelność z tytułu nakładów dokonanych przez małżonków na nieruchomości należącej do osoby trzeciej, a żaden z małżonków nie wyraża zgody na przyznanie mu tej wierzytelności w całości, sąd dokonuje podziału majątku w ten sposób, że każdemu z małżonków przyznaje ułamkową część wierzytelności, bez oznaczenia jej wartości. Osoba trzecia będąca dłużnikiem takiej wierzytelności nie jest osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 510 § 1 i nie może być uczestnikiem postępowania o podział majątku wspólnego (uchwała SN z 19.12.1973 r., III CZP 65/73, OSNCP 1974/10, poz. 164).

Pojęcie uczestnika

3. Zainteresowany staje się uczestnikiem, jeżeli weźmie udział w sprawie. Krąg osób mogących być uczestnikami jest szeroki i obejmuje nie tylko osoby bezpośrednio zainteresowane, lecz także te, które mają tylko interes pośredni (tak W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2001, s. 43, oraz Sąd Najwyższy w postanowieniu z 21.01.1986 r., IV PPZ 3/85, LEX nr 8742; odmienne stanowisko wyraził Sąd Apelacyjny w Warszawie w postanowieniu z 5.03.1998 r., I ACa 1034/97, OSA 1999/11–12, poz. 55).

Uczestnikiem postępowania nieprocesowego można się stać: wskutek własnej czynności, tj. przez zgłoszenie wniosku wszczynającego postępowanie albo przez wzięcie

udziału w toczącym się postępowaniu; wskutek wezwania przez sąd do wzięcia udziału w postępowaniu; z mocy samego prawa (W. Broniewicz, *Postępowanie...*, s. 328).

Liczba uczestników postępowania nieprocesowego nie jest przez ustawodawcę w żaden sposób limitowana: w odróżnieniu od procesu, cechującego się dwustronnością, postępowanie nieprocesowe może się ważnie toczyć przy udziale jednego tylko uczestnika. Nie jest też wykluczony udział kilkudziesięciu czy większej jeszcze liczby uczestników, w zależności od rodzaju sprawy i od okoliczności konkretnego przypadku.

Podsumowując, w postępowaniu nieprocesowym można mieć do czynienia z sytuacją, gdy wnioskodawca jest jedynym uczestnikiem sprawy, gdy oprócz wnioskodawcy występuje jeden tylko uczestnik albo oprócz wnioskodawcy występuje więcej niż jeden uczestnik. Wnioskodawców może być kilku i wówczas możemy mieć do czynienia z sytuacją, gdy są oni jedynymi uczestnikami, gdy oprócz nich występuje tylko jeden uczestnik, albo gdy oprócz kilku wnioskodawców występuje w sprawie więcej niż jeden uczestnik.

W myśl dyspozycji art. 626¹ § 2 uczestnikami postępowania wieczystoksięgowego oprócz wnioskodawcy są tylko te osoby, których prawa zostały wykreślone lub obciążone bądź na rzecz których wpis ma nastąpić. Artykuł 626¹ § 2 jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 510 i eliminuje możliwość jego stosowania w postępowaniu wieczystoksięgowym. Przepis art. 626¹ § 2 reguluje wyczerpująco krąg uczestników postępowania wieczystoksięgowego (postanowienie SN z 25.04.2017 r., V CZ 32/17, LEX nr 2347788; postanowienie SN z 19.04.2006 r., V CSK 27/06, LEX nr 198527; postanowienie SN z 16.06.2004 r., I CZ 48/04, OSNC 2005/6, poz. 108).

Zdaniem W. Broniewicza (*Postępowanie...*, s. 327–329) osoby, które są jedynie wysłuchane przez sąd, nie są uczestnikami postępowania. Chodzi m.in. o osoby bliskie zaginionego, który ma być uznany za zmarłego (art. 533), czy też przyszłych małżonków, z których jeden ubiega się o udzielenie zezwolenia na zawarcie małżeństwa (art. 561 § 3). Samo wysłuchanie nie nadaje tym osobom charakteru uczestników postępowania. Mogą się one stać uczestnikami tylko wtedy, gdy są zainteresowane w sprawie i wskutek tego wezmą udział w postępowaniu albo zostaną wezwane do wzięcia udziału przez sąd.

W postępowaniu nieprocesowym może wziąć udział: zainteresowany, prokurator oraz inny organ działający na zasadach takich jak prokurator, w tym również organizacja pozarządowa (art. 546 § 3). Wojskowa Agencja Mieszkaniowa ma interes prawny w sprawie o podział majątku dorobkowego między rozwiedzionymi małżonkami, jeżeli w jego skład wchodzi prawo do korzystania z lokalu znajdującego się w jej zasobach, przydzielonego jednemu z małżonków jako kwatery (postanowienie SN z 23.02.2012 r.,

V CZ 117/11, OSNC-ZD 2013/C, poz. 54). Przepisy dotyczące uczestników postępowania mają zastosowanie również do osoby, której dotyczy wniosek o przyjęcie do domu pomocy społecznej, będącej uczestnikiem z mocy prawa (art. 379 pkt 5 w zw. z art. 13 § 2 – postanowienie SN z 19.11.2015 r., IV CSK 379/15, OSNC 2016/11, poz. 130).

W postępowaniu nieprocesowym może brać udział także kurator, ustanowiony dla zainteresowanego, którego miejsce pobytu nie jest znane. W procesie zasadą jest ustanawianie kuratora na wniosek (art. 143 i 144 § 1), natomiast w postępowaniu nieprocesowym, stosownie do przepisu art. 510 § 2, w razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu nie jest znane, jego wyznaczenie następuje z urzędu. Nałożenie obowiązku działania z urzędu powoduje, że przewodniczący przed ustanowieniem kuratora powinien przeprowadzić stosowne dochodzenie w celu ustalenia miejsca pobytu osoby zainteresowanej. Zdaniem Sądu Najwyższego (postanowienie z 22.10.1997 r., II CKU 87/97, LEX nr 78434) ustanowienie dla nieżyjącego uczestnika postępowania kuratora procesowego (art. 510 § 2 zdanie ostatnie) w następstwie rażącego naruszenia przepisów art. 144 § 1 i 2 w zw. z art. 13 § 2 powoduje nieważność postępowania toczącego się z jego udziałem.

W uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 26.01.1973 r., III CZP 101/71, OSNCP 1973/7–8, poz. 118, Sąd Najwyższy zauważył, że różnorodność spraw z zakresu postępowania nieprocesowego narzucała konieczność przyjęcia szerokiej hipotezy art. 510, aby mógł on być dostosowany do każdego wchodzącego w rachubę typu spraw. Okoliczność ta uzasadnia także pogląd, że ocena, kto jest uczestnikiem postępowania nieprocesowego, musi być dokonana przy wykładni art. 510 na tle konkretnej sprawy poddanej rozpoznaniu sądu. Dotyczyć to musi zwłaszcza spraw poddanych jurysdykcji sądu opiekuńczego, które wśród spraw z zakresu postępowania nieprocesowego zajmują szczególne miejsce, a postępowanie w nich z uwagi na ich znaczenie społeczne cechują liczne i głębokie odrębności.

Wierzyciel jednego z małżonków może być uczestnikiem postępowania w sprawie o podział ich majątku wspólnego (uchwała SN z 12.04.1995 r., III CZP 34/95, OSNC 1995/7–8, poz. 109).

Uczestnicy z mocy samego prawa zawsze są uczestnikami postępowania, a ich interes nie podlega badaniu sądu. Powinni być zawsze wezwani do udziału, jeżeli nie biorą udziału w postępowaniu i żaden inny uczestnik nie może kwestionować skutecznie ich interesu w wyniku postępowania (tak W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie...*, s. 45).

Zdaniem Sądu Najwyższego (postanowienie z 13.05.1969 r., II CZ 43/69, OSNCP 1970/4, poz. 63) każdy uczestnik postępowania nieprocesowego ma interes prawny w tym, żeby

wzięły w nim udział wszystkie osoby zainteresowane. Jeżeli więc sąd odmówi osobie zgłaszającej się lub uczestniczącej w dotychczasowym postępowaniu dopuszczenia jej do udziału w sprawie, to zażalenie na powyższe postanowienie może wnieść zarówno ta osoba, jak i każdy inny uczestnik postępowania nieprocesowego.

Niektóre przepisy szczególne określają jednak uczestników z mocy samego prawa, jak np. w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie (art. 546). Wymienione w nim osoby są uczestnikami postępowania o ubezwłasnowolnienie niezależnie od wzięcia przez nie udziału w sprawie, gdy tymczasem zainteresowany w rozumieniu art. 510 staje się uczestnikiem postępowania tylko wtedy, gdy wziął w nim udział. Ojciec osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, jest „zainteresowany” w rozumieniu art. 510 i może wziąć udział w postępowaniu w charakterze uczestnika bez potrzeby wykazywania, czy wynik sprawy dotyczy jego praw (postanowienie SN z 30.04.1965 r., II CZ 23/65, OSNCP 1966/2, poz. 24; postanowienie SN z 10.02.1978 r., I CZ 134/77, OSPiKA 1978/11, poz. 201, por. też postanowienie SN z 4.02.1974 r., II CR 829/73, LEX nr 7396).

W sprawach o pozbawienie i ograniczenie władzy rodzicielskiej oraz w sprawach o odebranie dziecka – dziecko nie jest uczestnikiem postępowania w rozumieniu art. 510 (uchwała SN z 26.01.1973 r., III CZP 101/71, OSNCP 1973/7–8, poz. 118, oraz uchwała SN z 3.05.1979 r., III CZP 14/79, OSNCP 1979/12, poz. 230).

Według Sądu Najwyższego (postanowienie z 5.12.2019 r., III CZP 39/19, OSNC 2020/10, poz. 87) osoba zainteresowana, wskazana we wniosku wszczynającym postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku, nieuczestnicząca w nim na skutek niedoręczenia odpisu wniosku i niezawiadomienia o terminie rozprawy, nie jest uczestnikiem postępowania.

Zdaniem Sądu Najwyższego (uchwała z 20.04.2010 r., III CZP 112/09, OSNC 2010/7–8, poz. 98) niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania.

W myśl uchwały SN z 30.01.2019 r., III CZP 65/18, LEX nr 2612712, organ sprawujący nadzór nad działalnością stowarzyszenia (art. 8 Prawa o stowarzyszeniach, Dz.U. z 2017 r. poz. 210 ze zm.) nie jest uczestnikiem postępowania w sprawie o zmianę danych w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Pojęcie wnioskodawcy

4. Od zainteresowanego należy odróżnić osobę uprawnioną do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania, gdyż nie każdy zainteresowany jest uprawniony do zgło-

szenia takiego wniosku w poszczególnych kategoriach spraw. Na przykład art. 545 wymienia osoby uprawnione do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania o ubezwłasnowolnienie. W sprawie o ubezwłasnowolnienie osoba zainteresowana w rozumieniu art. 510 nie ma legitymacji do wystąpienia z wnioskiem o ubezwłasnowolnienie, jeżeli nie należy do kręgu osób wymienionych w art. 545.

Jak zauważył Sąd Najwyższy (postanowienie z 12.01.1983 r., III CRN 218/82, OSNCP 1983/8, poz. 124), przewidziana w art. 510 § 1 możliwość odmowy dopuszczenia do wzięcia udziału w sprawie nie dotyczy wnioskodawcy, lecz innych zainteresowanych, którzy – stosownie do dyspozycji tego przepisu – mogą „wziąć udział w każdym stanie sprawy”. Zainteresowanymi w zgłoszeniu żądania stwierdzenia nabycia spadku zarówno w podstawowym trybie przewidzianym w art. 669–677, jak i w trybie szczególnym, przewidzianym w art. 679, są nie tylko spadkobiercy lub ich następcy prawni, lecz także wszystkie inne osoby mające interes prawny w prawidłowym wykazaniu następstwa po spadkodawcy, z czym wiążą się doniosłe skutki prawne, w szczególności przewidziane w art. 1025 § 2, art. 1027 i 1028 k.c.

Przy merytorycznym rozpoznawaniu sprawy kwestią wstępną, zasadniczą, rzutuującą na dalszy bieg postępowania jest legitymacja materialnoprawna lub procesowa osoby inicjującej postępowania (powoda lub wnioskodawcy), a więc to, czy ma uprawnienie do zgłoszenia i popierania zgłoszonego żądania. Jest zatem oczywiste, że skoncentrowanie się przez sądy *meriti* na tej właśnie kwestii było uzasadnione oraz skoro dokonane przez te sądy ustalenia i analizy doprowadziły do konkluzji, iż wnioskodawca wspomnianej legitymacji nie ma, a więc nie jest osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 510 § 1, to badanie innych, dalszych kwestii jest zbędne i jałowe, a przede wszystkim nie może doprowadzić do wydania orzeczenia oczekiwanego przez wnioskodawcę. W tej sytuacji opieranie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tezie, że sąd danej instancji ustosunkował się tylko do jednego z zarzutów apelacyjnych, pozostawiając pozostałe bez rozpoznania, jest chybione. Skupienie się na legitymacji wnioskodawcy i jej zanegowanie zwolniło sądy z dalszych ustaleń (postanowienie SN z 30.08.2018 r., III CSK 103/18, LEX nr 2541874).

Była żona mężczyzny, który uznał dziecko, z reguły nie jest uprawniona do zgłoszenia wniosku o sprostowanie aktu stanu cywilnego tego dziecka (postanowienie SN z 15.12.1983 r., II CR 406/83, OSNCP 1984/8, poz. 137).

Zaskarżalność

5. W ostatnim czasie w orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiła się rozbieżność co do możliwości zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji o odmowie dopuszczenia do udziału w sprawie. W postanowieniu z 6.12.2019 r., I CZ 89/19, LEX nr 2772530,

oraz w postanowieniu z 20.02.2020 r., III CZ 49/19, LEX nr 2784756, przyjęto, że na postanowienie sądu drugiej instancji oddalające zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji niedopuszczające do udziału w sprawie nie przysługuje jednak ani skarga kasacyjna, ani zażalenie, o którym mowa w art. 394¹ § 2 k.p.c. (w brzmieniu poprzedzającym wejście w życie nowelizacji z 2019 r.). Przeciwnie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z 3.04.2019 r., II CZ 123/18, OSNC-ZD 2020/C, poz. 39, w którym stwierdził, że na postanowienie sądu drugiej instancji o odmowie dopuszczenia do udziału w sprawie w charakterze uczestnika postępowania przysługuje zażalenie. Stanowisko drugie należy uznać za nieprawidłowe, skarga kasacyjna od omawianego postanowienia jest bowiem niedopuszczalna.

Art. 511. [Treść wniosku]

§ 1. Wniosek o wszczęcie postępowania powinien czynić zadość przepisom o pozwie, z tą zmianą, że zamiast pozwanego należy wymienić zainteresowanych w sprawie.

§ 2. Do wniosków prokuratora o wszczęcie postępowania nie stosuje się przepisów art. 55 i 56.

1. Zgodnie z komentowanym przepisem wniosek o wszczęcie postępowania powinien czynić zadość przepisom o pozwie, z tym że zamiast pozwanego należy wymienić zainteresowanych w sprawie. Musi on zawierać przede wszystkim elementy wskazane w art. 125 i n. oraz 187. Wniosek, tak jak i pozew czy inne pismo procesowe, podlega badaniu przez przewodniczącego. Nieuzupełnione w terminie braki formalne wniosku skutkują zwrotem wniosku (art. 130).
2. Wniosek o wszczęcie postępowania musi zawierać również oznaczenie wartości przedmiotu postępowania w sprawach majątkowych oraz w miarę potrzeby określenie właściwości sądu, o ile przepisy szczególne tego postępowania nie określają właściwości tej w sposób wyłączny.
3. Nie znajduje uzasadnienia w tym postępowaniu składanie wniosku o nadanie postanowieniom rygoru natychmiastowej wykonalności, gdyż postępowanie nieprocesowe nie uzależnia powstania wykonalności od wniosku zgłoszonego przez zainteresowany podmiot. Nieaktualne jest też składanie wniosku o przeprowadzanie rozprawy pod nieobecność wnioskodawcy z uwagi na treść art. 513, w świetle którego niestawiennictwo uczestników nie tamuje rozpoznania sprawy.
4. Wniosek powinien zawierać wskazanie wszystkich zainteresowanych. Jeżeli nie wszyscy zainteresowani zostali we wniosku wskazani, sąd może, o ile zna ich dane osobowe i adresowe, wezwać ich do udziału w postępowaniu w trybie art. 510 § 2. Zdaniem Sądu Najwyższego (postanowienie z 5.12.2019 r., III CZP 39/19, OSNC 2020/10,

poz. 87) osoba zainteresowana, wskazana we wniosku wszczynającym postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku, nieuczestnicząca w nim na skutek niedoręczenia odpisu wniosku i niezawiadomienia o terminie rozprawy, nie jest uczestnikiem postępowania.

5. We wniosku wnioskodawca obowiązany jest również wykazać swą legitymację do jego złożenia, gdyż z treści art. 514 § 2 jasno wynika, że brak legitymacji wnioskodawcy stanowi podstawę oddalenia wniosku. Jeżeli we wniosku w ogóle pominięto uzasadnienie legitymacji, istnieje możliwość uzupełnienia tego braku w trybie art. 130. Po bezskutecznym upływie terminu z tego przepisu sąd zwróci wniosek. W takiej sytuacji sąd nie ma bowiem możliwości dokonania oceny istnienia uprawnienia wnioskodawcy, o którym mowa w art. 514 § 2.
6. Należy pamiętać, że w niektórych sprawach ustawodawca wymaga, aby wniosek spełniał dodatkowe wymagania. Dla przykładu art. 626² § 1 wskazuje wymogi formalne wniosku o dokonanie wpisu w księdze wieczystej, który należy składać na urzędowym formularzu.
7. W sprawie, która może być wszczęta z urzędu, braki wniosku nie mogą być przeszkodą do wszczęcia postępowania.
8. Do wniosku należy dołączyć tyle odpisów, ilu jest uczestników postępowania.
9. Prokurator albo inny organ, działający na zasadach takich jak prokurator, składając wniosek, nie wskazuje w nim, na rzecz kogo z zainteresowanych zgłasza wniosek.
10. W sprawie z wniosku osoby ubiegającej się o stwierdzenie zasiedzenia wśród zainteresowanych w rozumieniu art. 510, uprawnionych do uczestnictwa w postępowaniu, trzeba wymienić przede wszystkim dotychczasowego właściciela (postanowienie SN z 29.05.1998 r., II CKU 172/97, Prok. i Pr.-wkł. 1999/1, poz. 41). W uzasadnieniu wyjaśniono, że zgodnie z art. 609, jeżeli wnioskodawca nie wskazuje innych zainteresowanych, orzeczenie może zapaść dopiero po wezwaniu innych zainteresowanych przez ogłoszenie. Celem wezwania zainteresowanych przez ogłoszenie jest zapewnienie im możliwości obrony swych praw. Wezwanie obligatoryjne wchodzi w rachubę wtedy, gdy wnioskodawca pomimo obowiązku przewidzianego w art. 511 § 1 nie może ustalić tożsamości osoby zainteresowanej, zwłaszcza dotychczasowego właściciela, a materiał sprawy nie daje podstaw do ustalenia takiej osoby i wezwania jej do udziału w sprawie z urzędu.
11. W postanowieniu z 30.07.2020 r., I NSW 4414/20, LEX nr 3035338, Sąd Najwyższy podkreślił, że rozpatruje protest w postępowaniu nieprocesowym. Oznacza to w szczególności, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje m.in. art. 511

§ 1 k.p.c., zgodnie z którym wniosek o wszczęcie postępowania (nieprocesowego), a taką rolę w niniejszym postępowaniu spełnia bez wątpienia protest, powinien czynić zadość przepisom o pozwie. Regulujący te kwestie art. 187 § 1 k.p.c. stanowi zaś, że pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, co oznacza, że na podstawie art. 126 § 1 pkt 6 k.p.c., jak każde pismo procesowe, powinien zawierać podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika.

12. Niepodpisanie protestu wyborczego przez stronę albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika stanowi nieusuwalny brak formalny, skutkujący koniecznością pozostawienia protestu bez dalszego biegu. Brak jest bowiem podstaw do wezwania skarżącej do usunięcia tego braku formalnego. Wszczęcie postępowania naprawczego na podstawie art. 130 § 1 w zw. z art. 511 § 1 k.p.c. w zw. z art. 323 § 1 k.wyb., przy założeniu maksymalnego wykorzystania przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego terminów (zob. np. art. 139 § 1, art. 165 § 2 k.p.c.), uniemożliwiłoby Sądowi Najwyższemu podjęcie uchwały o ważności wyboru Prezydenta w terminie określonym w art. 15 ust. 3 ustawy o szczególnych zasadach organizacji wyborów powszechnych na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych w 2020 r. z możliwością głosowania korespondencyjnego. Przemawia to za wykluczeniem dopuszczalności wzywania wnoszącego protest do uzupełniania braków formalnych tego pisma na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. (postanowienie SN z 28.07.2020 r., I NSW 3738/20, LEX nr 3035183).

Art. 511¹. [Zwrot wniosku nieopłaconego]

§ 1. W postępowaniu wieczystoksięgowym oraz w postępowaniach rejestrowych wniosek podlegający opłacie stałej, który nie został należycie opłacony, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie tej opłaty. W zarządzeniu o zwrocie pisma należy wskazać wysokość należnej opłaty stałej.

§ 2. W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma z przyczyn określonych w § 1 wnioskodawca może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata została wniesiona we właściwej wysokości, wniosek wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu wniosku z tej samej przyczyny.

1. Komentowany przepis reguluje kwestię konsekwencji braku należytej opłaty wniosku, składanego w postępowaniu wieczystoksięgowym oraz w postępowaniach rejestrowych. Nieuiszczenie należytej opłaty powoduje zwrot wniosku bez wezwania do jej uiszczenia, jednak w zarządzeniu o zwrocie należy wskazać wysokość należnej opłaty stałej. Umożliwia to uczestnikowi postępowania uiszczenie opłaty we właściwej wysokości. Jeżeli uiści on opłatę w należnej wysokości w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie wniosku, wniosek wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia (art. 511¹ § 2; por. też art. 130² § 2).

2. Jeżeli uczestnik uiszczył opłatę wyższą od wymaganej, wniosek jest opłacony należycie, a nadwyżka podlega zwrotowi. Czynności tej dokonuje sąd z urzędu (art. 80 u.k.s.c.).

Brak należytej opłaty oznacza nieuiszczenie jej w ogóle, jak i uiszczenie w wysokości niższej od należnej.

3. Zwrot wniosku następuje zarządzeniem przewodniczącego, na które przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2).

Art. 511². [Obowiązek wniesienia odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania; posiedzenie przygotowawcze]

§ 1. Wniesienie odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania jest obowiązkowe, tylko gdy przewodniczący tak zarządzi.

§ 2. Posiedzenie przygotowawcze można wyznaczyć niezależnie od wniesienia odpowiedzi na wniosek.

1. Komentowany przepis w § 1 wprowadza obowiązek wniesienia odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania tylko w przypadku, gdy przewodniczący tak zarządzi.
2. Również od decyzji przewodniczącego zależy, czy zostanie wyznaczone posiedzenie przygotowawcze. Wyznaczenie tego posiedzenia, jak stanowi § 2, nie jest zależne od wniesienia odpowiedzi na wniosek.

Art. 512. [Cofnięcie wniosku]

§ 1. Po rozpoczęciu posiedzenia albo po złożeniu przez któregokolwiek z uczestników oświadczenia na piśmie cofnięcie wniosku jest skuteczne tylko wtedy, gdy inni uczestnicy nie sprzeciwili się temu w terminie wyznaczonym.

§ 2. Cofnięcie wniosku o wszczęcie postępowania jest bezskuteczne w sprawie, której wszczęcie mogło nastąpić z urzędu.

1. Komentowany przepis zawiera warunki skuteczności cofnięcia wniosku. Skuteczność cofnięcia wniosku zależna jest od chwili, w której ono nastąpiło. Dopuszczalne jest również częściowe cofnięcie wniosku (na ten temat zob. postanowienie SN z 18.04.2013 r., II CSK 503/12, LEX nr 1324271).
2. Cofnięcie wniosku przed rozpoczęciem posiedzenia oraz przed złożeniem przez któregokolwiek z uczestników oświadczenia na piśmie, wywołuje skutki, o ile nie zachodzi sytuacja z art. 512 § 2 i jednocześnie nie zachodzą przeszkody z art. 203 § 4. Zdaniem Sądu Najwyższego (postanowienie z 26.01.2012 r., III CSK 147/11, OSNC 2012/7–8,

poz. 96) przepis art. 203 § 1 nie ma zastosowania do cofnięcia wniosku w postępowaniu nieprocesowym, mają natomiast zastosowanie pozostałe paragrafy art. 203. W doktrynie i judykaturze przyjmuje się jednolicie, że także w postępowaniu nieprocesowym sąd jest uprawniony na podstawie odpowiednio stosowanego art. 203 § 4 do kontroli cofnięcia wniosku, zrzeczenia się roszczenia lub jego ograniczenia pod kątem sprzeczności z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zamierzonego przez dokonującego tej czynności procesowej obejścia prawa. Zasada dyspozycyjności i odwoalności czynności procesowych w postępowaniu nieprocesowym doznaje tym samym, w odniesieniu do cofnięcia wniosku, dodatkowego – poza wynikającymi z art. 512 § 1 i § 2 – ograniczenia. Brak w art. 512 unormowania kwestii cofnięcia wniosku również w zakresie odpowiadającym treści art. 203 § 2 i 3 uzasadnia przyjęcie, że na podstawie art. 13 § 2 mają one zastosowanie w razie cofnięcia wniosku wszczynającego postępowanie nieprocesowe.

Jeżeli natomiast w myśl komentowanego przepisu cofnięcie wniosku nastąpiło po rozpoczęciu posiedzenia albo po złożeniu przez któregośkolwiek z uczestników oświadczenia na piśmie, jest skuteczne tylko wtedy, gdy inni uczestnicy nie sprzeciwili się temu w terminie wyznaczonym. Również jednak i w tej sytuacji sąd dokonuje oceny cofnięcia z punktu widzenia treści art. 203 § 4 (zob. np. postanowienie SN z 25.06.1981 r., I PR 94/80, OSNCP 1981/12, poz. 247).

3. Sąd powinien powiadomić uczestników o cofnięciu wniosku, które nastąpiło w piśmie procesowym, wyznaczyć im odpowiedni termin do ewentualnego wniesienia sprzeciwu z jednoczesnym pouczeniem, że niewniesienie sprzeciwu w tym terminie będzie uważane za wyrażenie zgody na umorzenie i spowoduje wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania.
4. Do omawianej kwestii zastosowanie ma art. 332 § 2 w zw. z art. 13 § 2, zatem skuteczne cofnięcie wniosku po wydaniu postanowienia orzekającego co do istoty sprawy, ale przed jego uprawomocnieniem się i zaskarżeniem, spowoduje uchylenie postanowienia i umorzenie postępowania w sprawie.
5. Komentowany przepis nie ma zastosowania w sprawach o separację na zgodny wniosek małżonków oraz w sprawie o zniesienie separacji. W sprawach tych w razie cofnięcia wniosku albo wyrażenia w inny sposób zgody na orzeczenie separacji lub na zniesienie separacji przez któregośkolwiek z małżonków postępowanie umarza się (art. 567² § 1).
6. Należy zwrócić uwagę również na treść art. 626⁵, zgodnie z którym w postępowaniu wieczystoksięgowym, jeżeli z treści wniosku i dołączonych dokumentów wynika, że nastąpiła zmiana prawa własności, cofnięcie wniosku o wpis jest niedopuszczalne.

7. Nie można umorzyć postępowania w sprawie o uznanie uczestnika postępowania za osobę stwarzającą zagrożenie, gdy wniosek został cofnięty przez dyrektora zakładu karnego, jeżeli cofnięciu sprzeciwił się prokurator (postanowienie SN z 31.08.2017 r., V CSK 218/17, LEX nr 2376907). Zgodnie bowiem z art. 2 ust. 3 ustawy z 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2019 r. poz. 2203 ze zm.) do postępowania prowadzonego na podstawie tej ustawy stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Jak wynika z art. 512, cofnięcie wniosku przez któregośkolwiek z uczestników postępowania jest tylko wtedy skuteczne, gdy inni uczestnicy nie sprzeciwili się temu w wyznaczonym terminie. Sąd apelacyjny jest zobowiązany do merytorycznego rozpoznania pierwotnego wniosku dyrektora zakładu karnego o uznanie uczestnika postępowania za osobę stwarzającą zagrożenie oraz nakazanie umieszczenia go w ośrodku i nie ma podstaw do umorzenia postępowania w związku z wnioskiem tego dyrektora w sytuacji, gdy prokurator sprzeciwił się temu wnioskowi.

Art. 513. [Niestawiennictwo uczestników]

Niestawiennictwo uczestników nie tamuje rozpoznania sprawy. Przepisów o wyroku zaocznym nie stosuje się.

1. Rozpoznanie sprawy w postępowaniu nieprocesowym następuje niezależnie od tego, czy stawili się jego uczestnicy. Zawarta w komentowanym przepisie regulacja umożliwia przyspieszenie rozpoznania sprawy, skoro sąd nie musi czynić starań o zapewnienie stawienia się uczestników. Oczywiście jest jednak, że o każdym posiedzeniu sąd obowiązany jest powiadomić wszystkich uczestników. Od ich uznania zależy, czy wiedząc o posiedzeniu, zechcą w nim wziąć udział. Brak powiadomienia lub nieprawidłowe powiadomienie uczestników o terminie rozprawy powoduje konieczność jej odroczenia.
2. W postępowaniu nieprocesowym nie stosuje się przepisów o wyroku zaocznym, co sprawia, że w razie niestawienia się uczestników i spełnienia pozostałych warunków wydania wyroku zaocznego sąd prowadzi postępowanie dowodowe w celu wydania postanowienia merytorycznie rozstrzygającego sprawę.
3. Postępowanie toczące się w przedmiocie zniesienia współwłasności jest postępowaniem nieprocesowym objętym księgą drugą Kodeksu postępowania cywilnego, do którego stosują się w szczególności przepisy art. 617 i n. Wszczęcie sprawy w trybie procesowym nie pozbawiało sądu możliwości rozpoznania jej w trybie dla niej właściwym, tj. nieprocesowym (art. 201), a zastosowanie trybu właściwego wyłączało dopuszczalność rozstrzygnięcia sprawy na podstawie przepisów o wyroku zaocznym (art. 513) (wyrok SN z 21.11.1997 r., I CKU 155/97, Prok. i Pr.-wkł. 1998/5, poz. 30).

Art. 514. [Rozprawa]

§ 1. Rozprawa odbywa się w wypadkach wskazanych w ustawie. W innych wypadkach wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu. Mimo niewyznaczenia rozprawy sąd przed rozstrzygnięciem sprawy może wysłuchać uczestników na posiedzeniu sądowym lub zażądać od nich oświadczeń na piśmie.

§ 2. Jednakże nawet w wypadkach, gdy ustawa wymaga przeprowadzenia rozprawy, sąd może, bez wzywania zainteresowanych do udziału w sprawie, oddalić wnioski na posiedzeniu niejawnym, jeżeli z treści wniosku wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy.

1. W postępowaniu nieprocesowym rozprawa odbywa się w wypadkach wskazanych w ustawie. W innych wypadkach wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu. Uzałeźnienie wyznaczenia rozprawy od uznania sądu nie oznacza dowolności, lecz powinno nastąpić zawsze wtedy, gdy umożliwi dotarcie do prawdy i wydanie prawidłowego rozstrzygnięcia w sprawie.

Jeżeli sąd wyznaczy rozprawę, przebiega ona analogicznie jak w procesie. Wyznaczenie rozprawy jest obligatoryjne np. w sprawie o ubezwłasnowolnienie (art. 555), o orzeczenie separacji (art. 567³ § 1) oraz o jej zniesienie (art. 567⁴), o przysposobienie (art. 586 § 1).

2. W celu umożliwienia wypowiedzenia się uczestników postępowania, mimo niewyznaczenia rozprawy, sąd przed rozstrzygnięciem sprawy może wysłuchać uczestników na posiedzeniu sądowym lub zażądać od nich oświadczeń na piśmie.
3. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące postępowania nieprocesowego przewidują możliwość wysłuchania zarówno uczestników, jak i innych osób. Wysłuchanie odbywa się w formie ustnej na posiedzeniu sądowym, a wyjątkowo tylko przez sędziego wyznaczonego albo sąd wezwany (art. 556 § 2). Wysłuchanie to należy odróżnić od informacyjnego przesłuchania uczestników oraz od przesłuchania uczestników w trybie postępowania dowodowego (tak W. Broniewicz, *Postępowanie...*, s. 319).
4. Zarządzenie o wysłuchaniu uczestników zależy od uznania sądu, opartego na ocenie całokształtu sprawy, w szczególności bowiem sąd powinien uwzględnić zawsze oświadczenia uczestników, złożone na piśmie. Wysłuchanie powinno w szczególności nastąpić w sprawach o uznanie za zmarłego – art. 533, o ubezwłasnowolnienie – art. 547 § 1 i art. 548 § 2. Obowiązek zarządzenia wysłuchania uczestników zachodzi wtedy, gdy przepis szczególny nakazuje wysłuchanie przed rozstrzygnięciem sprawy (art. 533, 547 § 1, art. 548 § 2).

5. Wysłuchanie nie jest dowodem, nie podlega przepisom o dowodach, w szczególności nie jest objęte sankcją odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania. Wysłuchanie różni się od wyjaśnień składanych na rozprawie tym, że brak tu elementu rozprawiania się, tzn. ustosunkowywania się bezpośrednio do twierdzeń strony przeciwnej (W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie...*, s. 73).
6. Słusznie zauważa J. Sobkowski (*Istota prawa do wysłuchania przez sąd uczestnika postępowania nieprocesowego w RFN* [w:] *Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza*, red. A. Marciniak, Łódź 1998, s. 394–395), że w Polsce instytucja wysłuchania uczestnika postępowania nieprocesowego na podstawie przepisów art. 514 § 1 występuje w zasadzie jako pomocnicza instytucja procesowa o charakterze techniczno-procesowym, służąca do uzyskania przez sąd od uczestnika wyjaśnień i oświadczeń faktycznych potrzebnych sądowi do rozstrzygnięcia sprawy. W tym ujęciu niewiele różni się ona od informacyjnego przesłuchania uczestników postępowania z art. 212 w zw. z art. 13 i musi być uznana za wyraz nie podmiotowego, lecz przedmiotowego (instrumentalnego) traktowania uczestnika postępowania jako źródła informacji dla sądu o okolicznościach faktycznych sprawy.
7. Z orzecnictwa Sądu Najwyższego również wynika, że wysłuchanie w postępowaniu nieprocesowym ma w swej istocie charakter zbliżony do informacyjnego przesłuchania, jednocześnie jednak należy zwrócić uwagę, iż wysłuchanie w tym postępowaniu ma za cel przede wszystkim zapewnienie realnej ochrony interesów jednostki. Wydaje się, że wysłuchanie na gruncie postępowania nieprocesowego najlepiej oddaje istotę wysłuchania jako aspektu zasady równości stron (szczegółowo na ten temat zob. A. Góra-Błaszczkowska, *Zasada równości stron w procesie cywilnym*, Warszawa 2008, s. 72 i n.). Świadczy o tym np. postanowienie SN z 16.09.1966 r., II CR 183/66, OSNCP 1967/2, poz. 37, zgodnie z którym ubezwłasnowolniony, który ubiega się o uchylenie ubezwłasnowolnienia, powinien być wysłuchany przez sąd, chyba że sąd uzna w konkretnym wypadku dokonanie tej czynności za niecelowe (analogia do art. 547 § 1). W uzasadnieniu postanowienia SN uznał, że przepis art. 556 § 1 powinien mieć analogiczne zastosowanie także w postępowaniu o uchylenie ubezwłasnowolnienia. Wysłuchanie wnioskodawcy – łącznie z przesłuchaniem członków jego rodziny, a ewentualnie i innych osób mających wiadomości o jego zachowaniu się w życiu codziennym – pozwoli na bardziej wszechstronną ocenę zasadności wniosku o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia. Na ten temat zob. też postanowienie SN z 20.02.1990 r., IV CZ 29/90, LEX nr 9014; uzasadnienie postanowienia SN z 27.06.1968 r., I CR 239/68, OSNCP 1969/3, poz. 57, oraz postanowienie z 25.09.1975 r., III CRN 222/75, LEX nr 7755, dotyczące sprawy o uznanie za zmarłego, w którym Sąd Najwyższy uznał, że wysłuchanie osoby bliskiej zaginionego przed wydaniem postanowienia uznającego zaginionego za zmarłego zarządza sąd według art. 533 w miarę możliwości. Zarządzenie przesłuchania „w miarę możliwości” nie oznacza dowolności tej

czynności procesowej, gdyż może być ona pominięta jedynie wtedy, gdy takie wysłuchanie jest zgoła niemożliwe lub szczególnie utrudnione.

8. W postanowieniu SN z 18.01.1978 r., IV CR 515/77, LEX nr 8054, sąd ten stwierdził, że ubezwłasnowolnienie ogranicza w tak wysokim stopniu podstawowe prawa i wolności osobiste człowieka, że wszelkie uchybienia postępowania godzące w gwarancję procesową osoby, której dotyczy postępowanie o ubezwłasnowolnienie, zapewniającą tej osobie w toku tego postępowania możliwość obrony jej praw, powodują nieważność postępowania o ubezwłasnowolnienie.
9. Zdaniem J. Jagieły (*Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (stadium wykonawcze)*, M. Praw. 2003/6) postanowienie w przedmiocie zlecenia kuratorowi przymusowego odebrania, o którym mowa w art. 598⁶, sąd może wydać na podstawie art. 514 § 1 bez wyznaczania rozprawy, po wysłuchaniu uczestników lub złożeniu przez nich oświadczeń na piśmie. Wbrew spotykanym poglądom postanowienie zlecające kuratorowi przymusowe odebranie osoby nie jest wydawane na posiedzeniu niejawnym. Brak jest bowiem przepisu, który stanowiłby, że rozpoznanie wniosku o wydanie zlecenia kuratorowi następuje na takim posiedzeniu. Podstawy do przyjęcia takiego zapatrywania nie może zaś stanowić art. 514 § 1 zdanie drugie, który przewiduje możliwość wysłuchania uczestników przez sąd przed rozstrzygnięciem sprawy mimo niewyznaczenia rozprawy. Przepis ten przewiduje możliwość wysłuchania uczestników na posiedzeniu, lecz nie stanowi, że może to być dokonane na posiedzeniu niejawnym. Dokonanie czynności przez sąd na posiedzeniu niejawnym musi zaś wynikać w każdym przypadku wprost z przepisu ustawy. Postanowienie zlecające kuratorowi odebranie nie podlega także zaskarżeniu zażaleniem, gdyż ani nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, ani możliwość jego zaskarżenia nie została przewidziana w przepisie szczególnym.
10. Stosownie do § 2 komentowanego przepisu nawet w wypadkach, gdy ustawa wymaga przeprowadzenia rozprawy, sąd może bez wzywania zainteresowanych do udziału w sprawie oddalić wniosek na posiedzeniu niejawnym, jeżeli z jego treści wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy. „Oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy” musi wynikać z treści wniosku lub załączonych do niego dokumentów.

W razie wątpliwości co do istnienia legitymacji wnioskodawcy sąd powinien bądź zażądać od niego wyjaśnień na piśmie, bądź wyznaczyć rozprawę.

11. Wydane na posiedzeniu niejawnym, w myśl art. 514 § 2, postanowienie oddalające wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego doręcza się zainteresowanym w sprawie tylko w razie złożenia przez wnioskodawcę apelacji i równocześnie z jej do-

ręczeniem (zob. uchwała SN z 7.06.1967 r., III CZP 41/67, OSNCP 1967/11, poz. 200). Przed wydaniem postanowienia o oddaleniu wniosku z powodu oczywistego braku uprawnienia wnioskodawcy sąd nie wzywa bowiem zainteresowanych do udziału w sprawie. O sprawie dowiadują się oni z doręczonych im odpisów postanowienia w razie złożenia przez wnioskodawcę apelacji.

12. Stosownie do postanowienia SN z 16.12.2010 r., I CZ 152/10, LEX nr 1391136, w sprawie o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w okolicznościach przewidzianych w art. 514 § 2 sąd nie wzywa osób zainteresowanych do udziału w sprawie, w tym także – uczestników poprzedniego postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Art. 515. [Postępowanie dowodowe]

Sąd może, stosownie do okoliczności, przesłuchać świadków i biegłych bez przyrzeczenia oraz w nieobecności uczestników, może również zażądać od osób, które nie są uczestnikami, złożenia wyjaśnień na piśmie.

1. Komentowany przepis jest wyrazem odformalizowania postępowania nieprocesowego, co bez wątpienia przyspiesza bieg postępowania, a jednocześnie umożliwia sądowi orzekającemu dotarcie do prawdy.
2. Przesłuchanie świadków i biegłych, mimo iż może nastąpić zarówno bez przyrzeczenia, jak i w nieobecności uczestników, w pewnych sytuacjach powinno jednak odbywać się w obecności uczestników, którzy przez zadawanie pytań, a czasem nawet samą swą obecnością mogą wpłynąć na ustalenie stanu zgodnego z rzeczywistością.
3. Przedmiotem dowodu, tak jak w procesie cywilnym, są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227). Sąd może oprzeć swoje ustalenia również na domniemaniach faktycznych i prawnych. Przepisy ogólne postępowania nieprocesowego nie zawierają innych, poza komentowanym, przepisów dotyczących postępowania dowodowego, wobec czego w kwestiach nieuregulowanych w niniejszym przepisie zastosowanie będą miały przepisy działu III, należące do postępowania procesowego, przy zastosowaniu art. 13 § 2. Sąd w postępowaniu nieprocesowym, które mogło być lub było wszczęte z urzędu, może dopuszczać dowody nie wskazane przez uczestników.
4. Przebieg postępowania dowodowego jest analogiczny jak w procesie. Należy jednak pamiętać, że komentowany przepis umożliwia sądowi w ramach jego uznania, w jaki sposób przesłuchać świadków i biegłych. Nie ma znaczenia np. brak zgody uczestników na zwolnienie od przyrzeczenia przed przesłuchaniem osób, o których mowa w komentowanym przepisie, sąd może przesłuchać ich również w nieobecności uczestników. Sąd

może również od osób postronnych zażądać złożenia na piśmie wyjaśnień co do okoliczności sprawy. W postępowaniu tym dopuszczalny jest też, według zasad ogólnych, dowód z przesłuchania uczestników i może on stanowić jedyny dowód, gdy brak jest innych.

5. Gdy dowody przeprowadzane są w nieobecności uczestników, sąd powinien ich zapoznać z treścią zgromadzonego materiału dowodowego, a przynajmniej umożliwić im zapoznanie się, co w szczególności polegać powinno na poinformowaniu o przeprowadzonym dowodzie i np. doręczeniu odpisu zeznania pisemnego. Tym sposobem sąd umożliwia ustosunkowanie się do zgromadzonego materiału dowodowego i wypowiedzenie się uczestnika co do jego treści.
6. Stosownie do postanowienia SN z 9.02.2011 r., V CSK 248/10, LEX nr 785891, wydanie postanowienia w przedmiocie zmiany orzeczenia o umieszczeniu osoby w domu pomocy społecznej bez jej zgody powinno poprzedzać stosowne do okoliczności (art. 515) postępowanie dowodowe, zmierzające do ustalenia, czy powstały przesłanki dokonania takiej zmiany.
7. Możliwe jest korzystanie przez sąd nieprocesowy z pomocy sądu wezwanego lub sędziego wyznaczonego, o których mowa w art. 235.
8. W postępowaniu nieprocesowym możliwe jest, a czasami – ze względu na charakter sprawy – konieczne – przesłuchanie uczestników w myśl zasad z art. 299–304 (stosowanych w zw. z art. 13 § 2).

Art. 516. [Orzeczenia]

Orzeczenia sądu w postępowaniu nieprocesowym zapadają w formie postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

1. W postępowaniu nieprocesowym zasadą jest wydawanie orzeczeń w postaci postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Przepis szczególny dotyczy np. postępowania wieczystoksięgowego, w którym wpis jest orzeczeniem (art. 626⁸ § 6).
2. Użyte w komentowanym przepisie określenie „w formie postanowień” jest nieprecyzyjne, gdyż w literaturze odróżnia się formę i postać orzeczenia. Postać orzeczenia to wyrok, postanowienie, uchwała, nakaz zapłaty, wpis. Orzeczenia określonej postaci mogą mieć różną formę. Różnią się co do formy postanowienie niezaskarżalne zażaleniem wydane na posiedzeniu jawnym, postanowienie zaskarżalne zażaleniem wydane na posiedzeniu jawnym i postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym (szczegółowo na ten temat zob. A. Góra-Błaszczkowska, *Postanowienia sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym*, Warszawa 2002, s. 2 i n.).

Podział postanowień wydawanych w postępowaniu nieprocesowym wynika także z treści art. 518: ustawodawca dzieli je na postanowienia orzekające co do istoty sprawy, na które przysługuje apelacja, oraz na „inne postanowienia” sądu pierwszej instancji, w wypadkach wskazanych w ustawie, na które przysługuje zażalenie. „Inne postanowienia” to postanowienia niebędące orzekającymi co do istoty sprawy, a więc mające charakter proceduralny, wydawane w kwestiach dotyczących toku postępowania, w kwestiach wypadkowych (szczegółowo na ten temat zob. A. Góra-Błaszczkowska, *Postanowienia sądu pierwszej...*, s. 23 i n.).

3. W postępowaniu nieprocesowym treść rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu decyduje o tym, czy ma ono charakter orzekającego co do istoty, czy też proceduralnego. Postanowienia co do istoty sprawy są odpowiednikiem wyroków wydawanych w procesie i stosuje się do nich odpowiednio przepisy o wyrokach. Od postanowień tych przysługuje apelacja. Postanowienia niebędące orzekającymi co do istoty zaskarżalne są zażaleniem, o ile odpowiednie przepisy przewidują dopuszczalność zaskarżenia danego postanowienia.
4. Dopuszczalne jest wydanie postanowienia wstępnego, częściowego, łącznego (tak samo W. Siedlecki [w:] J. Policzkiewicz, W. Siedlecki, E. Wengerek, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1980, s. 75–76). Jak już zaznaczono, nie stosuje się w postępowaniu nieprocesowym przepisów o wyroku zaocznym. Postanowienia orzekające co do istoty, tak jak wyroki, powinny być wydane według stanu sprawy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy. Sąd nie jest jednak związany żądaniami i wnioskami uczestników postępowania, gdy sprawa może być wszczęta z urzędu. Nawet w postępowaniu wszczętym na wniosek sąd w oparciu o przepisy szczególne jest uprawniony do orzekania w pewnym zakresie z urzędu, jak np. w art. 538, 619, 677. Jednak również i wówczas sąd obowiązany jest w swoim orzeczeniu odnieść się do treści żądań, zawartych we wniosku.
5. W postępowaniu nieprocesowym do postanowień orzekających co do istoty sprawy wprost zastosowanie mają przepisy o wyrokach dotyczące składu sądu (zgodnie z art. 323 wyrok może być wydany jedynie przez sędziów, przed którymi odbyła się rozprawa poprzedzająca bezpośrednio wydanie wyroku) i narady przed wydaniem wyroku (postanowienia), treści sentencji wyroku (postanowienia), ogłoszenia i pouczenia o przysługujących środkach odwoławczych, treści uzasadnienia.
6. Szczególnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy jest postanowienie wstępne wydawane w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami (art. 567 § 2), w postępowaniu o zniesienie współwłasności (art. 618 § 1), w postępowaniach działowych (art. 685). Zdaniem K. Korzana (*Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2004, s. 182) w tych trzech sytuacjach mamy

do czynienia ze szczególnymi wypadkami wydania postanowienia wstępnego, które rozstrzyga nie samą zasadę żądania, jak to ma miejsce w sytuacji z art. 318, ale pewną kwestię uboczną.

Należy jednak pamiętać o szczególnej dyspozycji art. 1038 § 1 zdanie drugie k.c., zgodnie z którym z ważnych powodów dział spadku może być ograniczony do części spadku. Wydane w takiej sytuacji postanowienie dotyczące całości sprawy przedstawionej pod osąd (choć w rzeczywistości ograniczonej do części spadku) jest postanowieniem pełnym, nie jest postanowieniem częściowym.

7. W postępowaniu nieprocesowym dopuszczalne jest też wydanie postanowienia uzupełniającego, jeżeli sąd z jakichkolwiek przyczyn nie orzekł o całości sprawy poddanej mu pod osąd. Wprost zastosowanie mają przepisy o sprostowaniu i wykładni postanowienia.
8. Postanowienia co do istoty sprawy mogą być – z punktu widzenia zawartego w nich rozstrzygnięcia – postanowieniami pozytywnymi albo negatywnymi. Postanowieniami pozytywnymi są postanowienia uwzględniające wniosek i postanowienia orzekające pozytywnie w postępowaniu wszczętym z urzędu.
9. Postanowienia co do istoty mogą mieć charakter konstytutywny (prawotworzący) albo deklaratywny (stwierdzający).
10. W wypadku odroczenia terminu ogłoszenia wyroku (art. 326 § 1) lub postanowienia rozstrzygającego co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym (art. 516 i 13 § 2 w zw. z art. 326 § 1) sąd nie ma obowiązku zawiadomienia przez wezwanie (art. 149 § 2) o tym terminie uczestnika nieobecnego na rozprawie (posiedzeniu) także wtedy, gdy termin ogłoszenia orzeczenia został ponownie odroczony (uchwała SN z 25.06.1968 r., III CZP 62/68, OSNCP 1969/3, poz. 41).

Art. 517. (uchylony)

Art. 518. [Apelacja, zażalenie]

Od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy przysługuje apelacja. Na inne postanowienia sądu pierwszej instancji, w wypadkach wskazanych w ustawie, przysługuje zażalenie.

1. Komentowany przepis wprowadza podział postanowień wydawanych w postępowaniu nieprocesowym na postanowienia orzekające co do istoty sprawy (będące odpowiednikiem wyroków, wydawanych w procesie), zaskarżalnych apelacją oraz na „inne posta-

nowienia”, czyli niebędące orzekającymi co do istoty sprawy, a więc mające charakter proceduralny i zaskarżalne zażaleniem.

2. Apelacja przysługuje od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy, kończących ją jako całość, jak również od postanowienia wstępnego, częściowego, uzupełniającego, końcowego, o ile tylko orzeczono nim co do istoty sprawy. Apelacja dopuszczalna jest na postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku wydane w toku postępowania działowego, chociaż postępowanie działowe nadal się toczy (art. 681). Natomiast nie przysługuje apelacja na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia spadku, gdyż kodeks na to postanowienie przewiduje zażalenie (art. 635 § 6). Kryterium oceny dopuszczalności apelacji w postępowaniu nieprocesowym jest to, czy postanowieniem orzeczono co do istoty sprawy, a nie czy po takim postanowieniu toczyć się może jeszcze dalsze postępowanie (tak W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie...*, s. 91).
3. Do apelacji od postanowień orzekających co do istoty, wydawanych w postępowaniu nieprocesowym, wprost stosuje się przepisy art. 367 i n. w zw. z art. 13 § 2. W szczególności bez modyfikacji zastosowanie mają przepisy ogólne, przepisy dotyczące treści apelacji i terminu do jej wniesienia oraz przepisy dotyczące podstaw (zarzutów) apelacyjnych, postępowania mającego na celu badanie przez sąd zachowania warunków formalnych apelacji i jej dopuszczalności.
4. Przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, także wydanego w postępowaniu nieprocesowym, jest pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*), chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka (uchwała SN z 15.05.2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014/11, poz. 108, której nadano moc zasady prawnej).
5. Podczas rozpoznawania apelacji w postępowaniu nieprocesowym mają odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące rozstrzygnięć zawartych w orzeczeniu sądu drugiej instancji (które ma postać postanowienia) oraz jego uzasadnienia. Analogicznie do procesu niedopuszczalna jest apelacja od uzasadnienia orzeczenia (postanowienie SN z 13.02.2015 r., II CZ 100/14, Legalis).
6. Sporna jest kwestia obowiązywania zakazu *reformationis in peius* w postępowaniu nieprocesowym (szczegółowo na ten temat zob. W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie...*, s. 92 i n.).
7. W szczególności apelacja przysługuje: od postanowienia rozstrzygającego co do istoty w sprawie o wpis w księdze wieczystej, wydanego przez asesora sądowego w sądzie rejonowym, który nie uzyskał prawa do pełnienia obowiązków sędziego (uchwała SN z 7.09.2018 r., III CZP 40/18, OSNC 2019/4, poz. 42); od postanowienia o zwolnieniu

z funkcji kuratora spadku i powołaniu w to miejsce innej osoby (uchwała z 2.04.2008 r., III CZP 12/08, LEX nr 364403); od postanowienia wydanego na podstawie art. 613, zobowiązującego zarządcę do wypłacenia określonej kwoty tytułem nadwyżki dochodów (uchwała z 21.11.2006 r., III CZP 49/06, OSNC 2007/7–8, poz. 98); od postanowienia sądu rejonowego orzekającego o obowiązku poddania się leczeniu w stacjonarnym lub niestacjonarnym zakładzie leczenia odwykowego (postanowienie SN z 5.12.1984 r., III CRN 287/84, OSNCP 1985/9, poz. 133); od postanowienia sądu pierwszej instancji uwzględniającego lub oddalającego wniosek o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego (postanowienie SN z 17.03.1970 r., II CR 159/70, OSNCP 1970/11, poz. 209; uchwała SN z 17.01.1989 r., III CZP 109/88, LEX nr 1223011); od postanowienia o oddaleniu skargi o wznowienie postępowania (uchwała SN z 5.04.1967 r., III CZP 27/67, OSNCP 1967/10, poz. 173); od postanowienia oddalającego wniosek o pozbawienie władzy rodzicielskiej (uchwała SN z 18.02.1969 r., III CZP 134/68, OSNCP 1969/11, poz. 194).

8. Stosownie do treści postanowienia SN z 21.08.2008 r., IV CZ 62/08, LEX nr 464465, jeżeli sąd, wydając w postępowaniu o podział majątku wspólnego postanowienie wstępne przewidziane w art. 685 w zw. z art. 567 § 3, nie rozstrzygnął w sentencji, czy niektóre sporne przedmioty należą do majątku wspólnego, zainteresowany uczestnik postępowania może zaskarżyć to postanowienie apelacją.
9. Zgodnie z uchwałą SN z 13.03.2015 r., III CZP 4/15, OSNC 2016/2, poz. 19, gdy sprawa dotyczy kuratora, ustanowionego z urzędu na podstawie art. 42 k.c., orzeczenie w przedmiocie jego wynagrodzenia stanowi postanowienie co do istoty sprawy w rozumieniu art. 518 k.p.c., zawierające merytoryczne rozstrzygnięcie żądania objętego wnioskiem.
10. Od postanowień sądu pierwszej instancji, nieorzekających co do istoty sprawy, w wypadkach wskazanych w ustawie, przysługuje zażalenie. Ponieważ komentowany przepis nie zawiera żadnych wskazówek co do tego, o jakie postanowienia chodzi, należy stwierdzić, że postanowieniami tymi będą postanowienia wskazane wprost w przepisach o postępowaniu nieprocesowym, jak i postanowienia, o których mowa w art. 394 i n.
11. Postanowienie sądu pierwszej instancji, którym odrzucono wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, jest postanowieniem formalnym kończącym postępowanie w sprawie, w związku z czym przysługuje od niego zażalenie, a nie apelacja (postanowienie SN z 25.06.2015 r., V CZ 27/15, LEX nr 1753192).
12. Należy pamiętać, że uczestnik postępowania nie jest uprawniony do wniesienia środka odwoławczego wyłącznie na korzyść innego uczestnika postępowania (postanowienie z 8.04.1997 r., I CKN 57/97, OSNC 1997/11, poz. 166).

13. Zdaniem Sądu Najwyższego (postanowienie z 17.12.1998 r., II CKN 699/98, LEX nr 50712) apelacja wniesiona przez uczestnika postępowania w sprawie nieprocesowej nie może być odrzucona jako niedopuszczalna ze wskazaniem, że wy-nik sprawy nie dotyczy tego uczestnika i nie jest on zainteresowanym w rozumieniu art. 510 § 1.

Art. 518¹. [Zaskarżanie wpisów]**§ 1. (uchylony)**

§ 1¹. Na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga także w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłaby apelacja.

§ 2. (uchylony)

§ 3. W razie wniesienia skargi na wpis w księdze wieczystej wpis nie traci mocy. Rozpoznając sprawę, sąd zmienia zaskarżony wpis przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu lub wydaje postanowienie, którym zaskarżony wpis utrzymuje w mocy albo uchyla go w całości lub w części i w tym zakresie wnioszek oddala bądź odrzuca, względnie postępowanie umarza.

§ 3a. W postępowaniu rejestrowym o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz rejestru zastawów w razie wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego zarządzające wpis, pozostaje ono w mocy do chwili rozpatrzenia skargi przez sąd rejonowy rozpoznający sprawę jako sąd pierwszej instancji. Rozpoznając sprawę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone orzeczenie i dokonany na jego podstawie wpis zmienia albo utrzymuje w mocy, albo uchyla w całości lub w części i w tym zakresie wnioszek oddala bądź odrzuca, względnie postępowanie umarza.

§ 4. Skargę wnosi się do sądu w terminie tygodniowym:

- 1) od dnia czynności, gdy uczestnik był przy niej obecny lub był o jej terminie zawiadomiony;
- 2) w innych wypadkach niż wymienione w pkt 1 – od dnia doręczenia zawiadomienia uczestnika o dokonaniu czynności;
- 3) w przypadku braku zawiadomienia – od dnia dowiedzenia się o dokonaniu czynności, z tym że w postępowaniu o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego dla uczestników postępowania, którym postanowienia co do istoty sprawy nie doręcza się, termin do wniesienia skargi biegnie od daty wpisu w Rejestrze.

§ 5–6. (uchylone)

1. Czynności w postępowaniu nieprocesowym, które mogą być dokonywane przez referendarza sądowego, normuje przepis art. 509¹. Komentowany przepis należy interpretować łącznie z art. 398²², dotyczącym skargi na orzeczenie referendarza sądowego. Oczywiście regulacje szczególne, zawarte w art. 518¹, wyłączają stosowanie wprost regulacji z art. 398²² w zakresie, w jakim są z nim sprzeczne.

2. Skargę wnosi się do tego sądu rejonowego, w którym referendarz dokonał czynności.

Skarga jako pismo procesowe podlega badaniu pod względem formalnym na zasadach ogólnych, przewidzianych dla wszystkich pism procesowych, a zatem ma tu zastosowanie art. 130 § 1 w zw. z art. 13 § 2. Skarga wniesiona do sądu powinna zatem spełniać warunki pisma procesowego, a jeżeli ich nie spełnia, przewodniczący wzywa skarżącego do ich uzupełnienia w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu pisma. W razie nieuzupełnienia w terminie braków formalnych skarga powinna zostać zwrócona.

3. Skarga na orzeczenie referendarza, wydane w postępowaniu nieprocesowym, służy także w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłaby apelacja (§ 1¹).
4. Wniesienie skargi na orzeczenie referendarza powoduje utratę mocy zaskarżonego orzeczenia. Wyjątki przewidziane są § 3 i 3a komentowanego przepisu. Stosownie do § 3 w razie wniesienia skargi na wpis w księdze wieczystej wpis nie traci mocy. Rozpoznając sprawę, sąd zmienia zaskarżony wpis przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu lub wydaje postanowienie, którym zaskarżony wpis utrzymuje w mocy albo uchyla go w całości lub w części i w tym zakresie wnioszek oddala bądź odrzuca, ewentualnie postępowanie umarza. Na mocy § 3a w postępowaniu rejestrowym o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz rejestru zastawów w razie wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego zarządzające wpis pozostaje ono w mocy do chwili rozpatrzenia skargi przez sąd rejonowy rozpoznający sprawę jako sąd pierwszej instancji. Po rozpoznaniu sprawy sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone orzeczenie i dokonany na jego podstawie wpis zmienia albo utrzymuje w mocy, albo uchyla w całości lub w części i w tym zakresie wnioszek oddala bądź odrzuca, ewentualnie postępowanie umarza.
5. Przepis § 4 normuje sposób liczenia terminu do wniesienia skargi. Skargę wnosi się do sądu w terminie tygodniowym:
 - 1) od dnia czynności, gdy uczestnik był przy niej obecny lub był o jej terminie zawiadomiony;
 - 2) w innych wypadkach niż wymienione w pkt 1 – od dnia doręczenia zawiadomienia uczestnika o dokonaniu czynności;
 - 3) w przypadku braku zawiadomienia – od dnia dowiedzenia się o dokonaniu czynności, z tym że w postępowaniu o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego dla uczestników postępowania, którym postanowienia co do istoty sprawy nie doręcza się, termin do wniesienia skargi biegnie od daty wpisu w rejestrze.
6. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z 12.01.2012 r., IV CSK 250/11, LEX nr 1131134, dopuszczalne jest doręczenie odpisu skargi wniesionej na wpis referen-

darza w księdze wieczystej łącznie z odpisem postanowienia sądu wieczystoksięgowego wydanego w następstwie rozpoznania tej skargi.

7. Sąd rejonowy w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi na wpis do księgi wieczystej oraz w postępowaniu rejestrowym nie ma uprawnień kasatoryjnych i nie może uchylić wpisu i przekazać sprawy do ponownego rozpoznania referendarzowi sądowemu.
8. Orzeczenie sądu, wydane w następstwie rozpoznania skargi, zaskarżalne jest apelacją, a orzeczenie sądu okręgowego – skargą kasacyjną, o ile w danym wypadku jest ona dopuszczalna. Orzeczenie sądu rozpoznającego skargę powinno zawierać również rozstrzygnięcie o kosztach poniesionych zarówno w postępowaniu przed referendarzem, jak i w postępowaniu przed sądem.
9. Od postanowienia sądu pierwszej instancji, którym sąd, rozpoznając skargę na postanowienie referendarza oddalające wniosek o dokonanie wpisu w księdze wieczystej, utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy, zamiast oddalić wniosek, zgodnie z art. 398²² § 2 w zw. z art. 518¹ § 3, przysługuje apelacja, a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia (postanowienie SN z 20.04.2016 r., V CZ 10/16, LEX nr 2054104).
10. Legitymację do wniesienia skargi w sprawach określonych w § 3 i 4 omawianego przepisu posiada każdy uczestnik postępowania, a także każdy zainteresowany, który nie brał udziału w sprawie. W wypadku tego ostatniego może on wnieść skargę w terminie tygodniowym liczonym od dnia, w którym dowiedział się o dokonaniu czynności referendarza sądowego. Uprawnienie do wniesienia skargi posiadają również prokurator (art. 7 i 60) oraz Rzecznik Praw Obywatelskich (art. 14 pkt 4 u.RPO w zw. z art. 7 i 60 k.p.c.).

Art. 518². [Sąd drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]

§ 1. Sędem drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz. U. z 1995 r. poz. 528 oraz z 1999 r. poz. 1085), zwanej dalej „konwencją haską z 1980 r.”, jest Sąd Apelacyjny w Warszawie.

§ 2. Sąd Apelacyjny w Warszawie orzeka w sprawach określonych w § 1 w terminie sześciu tygodni od dnia przedstawienia przez sąd pierwszej instancji aktu sprawy wraz z apelacją.

1. Komentowany przepis dotyczy szczególnej właściwości miejscowej sądu drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej

pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. Sądem tym jest Sąd Apelacyjny w Warszawie, który orzeka w terminie 6 tygodni od dnia przedstawienia przez sąd pierwszej instancji akt sprawy wraz z apelacją.

2. Stosownie do wyroku TS z 9.01.2015 r., C-498/14, LEX nr 1611268, wykładni art. 11 ust. 7 i 8 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z 27.11.2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.Urz. UE L 338, s. 1) należy dokonywać w ten sposób, że nie stoi on zasadniczo na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie przyznało wyspecjalizowanemu sądowi jurysdykcję w zakresie rozstrzygania kwestii powrotu dziecka czy pieczy nad dzieckiem w ramach postępowania przewidzianego w tym przepisie, nawet gdy przed sądem powszechnym toczy się już postępowanie co do istoty sprawy dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej względem dziecka.

Art. 519. (uchylony)**Art. 519¹.** [Skarga kasacyjna]

§ 1. Od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie – w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego – przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

§ 2. W sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli skarga kasacyjna przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych.

§ 2¹. Skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.

§ 2². Skargę kasacyjną w sprawach, o których mowa w § 2¹, mogą wnieść Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Dziecka lub Rzecznik Praw Obywatelskich w terminie czterech miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia.

§ 3. W postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji.

§ 4. Skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach dotyczących:

- 1) przypadku rzeczy;
- 2) zarządu związanego ze współwłasnością lub użytkowaniem;

- 3) zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, wyjawienia przedmiotów spadkowych, zarządu spadku nieobjętego oraz zwolnienia wykonawcy testamentu;
- 4) zniesienia współwłasności i działu spadku, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych;
- 5) likwidacji niepodjętych depozytów.

1. Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, przysługującym w wypadkach przewidzianych w ustawie od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji do Sądu Najwyższego jako sądu czwartego rzędu. Celem skargi jest kontrola prawidłowości orzeczeń sądów niższych rzędów, wydanych w drugiej, a w pewnym zakresie także w pierwszej instancji. Kontrola ta stanowi główny sposób sprawowania przez Sąd Najwyższy nadzoru judykacyjnego, czyli nadzoru nad orzecznictwem sądów powszechnych (szczegółowo na temat charakteru prawnego skargi kasacyjnej – zob. uwagi do art. 398¹).

Skarga kasacyjna przysługuje nie tylko uczestnikom postępowania, lecz także Prokuratorowi Generalnemu i Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Rzecznikowi Praw Dziecka.

2. Komentowany przepis ogranicza przysługiwanie skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym do spraw w nim wymienionych.
3. Skarga kasacyjna przysługuje bez ograniczeń w sprawach z zakresu prawa osobowego. Do spraw z zakresu prawa osobowego Kodeks postępowania cywilnego zalicza sprawy o uznanie za zmarłego, o stwierdzenie zgonu oraz o ubezwłasnowolnienie. Ponadto sprawami z zakresu prawa osobowego są np.: sprawy unormowane w art. 26 i n. ustawy z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2019 r. poz. 2277 ze zm.); art. 35–40 Prawa o aktach stanu cywilnego; art. 22 i n. ustawy z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2020 r. poz. 685 ze zm.); sprawa o orzeczenie zgodności działania fundacji z przepisami prawa i statutem oraz z celem, w jakim została ustanowiona (art. 12 ust. 1 ustawy z 6.04.1984 r. o fundacjach, Dz.U. z 2018 r. poz. 1491 ze zm.) (postanowienie SN z 20.04.2011 r., I CZ 21/11, OSNC-ZD 2012/B, poz. 32).
4. Skarga kasacyjna w sprawach z zakresu prawa rzeczowego jest co do zasady dopuszczalna na mocy § 1 komentowanego przepisu. Nie przysługuje jednak w sprawach dotyczących przepadku rzeczy i zarządu związanego ze współwłasnością i użytkowaniem (§ 4 pkt 1 i 2). Sprawy z zakresu prawa rzeczowego dotyczą praw do rzeczy, takich jak stwierdzenie zasiedzenia, ustanowienie drogi koniecznej. Dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa rzeczowego oznacza, że chodzi tu zarówno o regulację kodeksową, jak i regulację pozakodeksową w tych sprawach. Za sprawy z za-

kresu prawa rzeczowego należy uznać, oprócz spraw wymienionych w art. 606–626¹³, np. sprawy o rozgraniczenie nieruchomości (art. 29 i n. ustawy z 17.05.1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne, Dz.U. z 2020 r. poz. 276 ze zm.). W sprawach działowych skarga kasacyjna przysługuje także od postanowienia wstępnego i częściowego, o ile wartość zaskarżenia kasacyjnego osiągnęła próg określony w art. 519¹ § 4 pkt 4 k.p.c., czyli kwotę 150 000 zł (postanowienie SN z 17.07.2019 r., IV CZ 55/19, LEX nr 2714103).

5. Skarga kasacyjna przysługuje w sprawach z zakresu prawa spadkowego (§ 1), z wyjątkiem spraw dotyczących zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, wyjawienia przedmiotów spadkowych, zarządu spadku nieobjętego oraz zwolnienia wykonawcy testamentu – § 4 pkt 3 – oraz w sprawach o zniesienie współwłasności i dział spadku, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa od 150 tys. zł – § 4 pkt 4. Sprawy z zakresu prawa spadkowego to nie tylko sprawy uregulowane w kodeksie, ale i regulacje pozakodeksowe w tych sprawach.

Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, jako objęte możliwością zmiany w postępowaniu unormowanym przepisami art. 678, 679, i 690 § 2, nie podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną (art. 519¹ § 1; postanowienie SN z 26.03.1997 r., II CKN 51/97, LEX nr 50782, tak samo postanowienia SN: z 29.10.1996 r., III CKN 8/96, OSNC 1997/3, poz. 30, oraz z 26.03.1997 r., II CKN 42/97, „Wokanda” 1997/8, s. 10).

6. Stosownie do treści § 2 komentowanego przepisu skarga kasacyjna w sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa od 150 tys. zł. Nie jest dopuszczalna skarga kasacyjna od prawomocnego rozstrzygnięcia sądu opiekuńczego o ograniczeniu władzy rodzicielskiej i ustanowieniu rodziny zastępczej (postanowienie SN z 20.03.2019 r., V CZ 3/19, LEX nr 2647577).
7. W postępowaniu rejestrowym, w myśl § 3, skarga kasacyjna przysługuje wyłącznie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji.
8. Postępowaniem rejestrowym w rozumieniu art. 519¹ § 3 jest postępowanie w sprawach związanych z prowadzeniem rejestru służącego ujawnianiu określonych podmiotów i danych o nich. W sprawie o wpis do rejestru zastawów skarga kasacyjna jest dopuszczalna (uchwała SN z 12.08.2015 r., III CZP 21/15, OSNC 2015/12, poz. 135).

Postępowanie w sprawie o wpis do rejestru dłużników niewypłacalnych jest postępowaniem rejestrowym w rozumieniu art. 519¹ § 3 (postanowienie SN z 27.04.2006 r.,

I CZ 18/06, OSNC 2007/2, poz. 33). W sprawach o wpis partii politycznej do ewidencji skarga kasacyjna przysługuje tylko od postanowień sądu drugiej instancji co do wpisu lub wykreślenia wpisu z ewidencji (zob. postanowienie SN z 29.01.2003 r., I CZ 196/02, OSP 2004/1, poz. 4).

9. Od postanowienia sądu drugiej instancji w sprawie wykreślenia hipoteki przymusowej przysługuje skarga kasacyjna (zob. postanowienie SN z 23.07.1998 r., III CZP 27/98, OSNC 1998/11, poz. 198). Dopuszczalna jest skarga kasacyjna od postanowienia oddalającego apelację od postanowienia oddalającego wniosek o wpis w księdze wieczystej roszczenia o przeniesienie własności nieruchomości (tak postanowienie SN z 29.06.2004 r., II CK 541/03, OSNC 2005/6, poz. 112). Nie stanowią natomiast postanowień co do istoty sprawy orzeczenia sądu drugiej instancji wydane w przedmiocie wpisu lub wykreślenia w księdze wieczystej, dokonywanych w związku z realizacją zabezpieczenia (w znaczeniu procesowym) (postanowienie SN z 24.10.2019 r., V CSK 162/19, LEX nr 2763385). Skarga kasacyjna nie przysługuje również w sprawach, w których przedmiotem wniosku jest zmiana oznaczenia nieruchomości w księdze wieczystej; skarga kasacyjna jest niedopuszczalna. Wpis prostujący w księdze wieczystej oznaczenie nieruchomości na podstawie danych z katastru nieruchomości nie przesądza prawa własności, nie jest objęty wiarą publiczną ksiąg wieczystych i nie powoduje także niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (postanowienie SN z 19.09.2019 r., III CZ 30/19, LEX nr 2757996).

Od postanowienia sądu drugiej instancji w sprawie o wpis w księdze wieczystej, na podstawie prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo przewidziane w art. 527 k.c., prawa zaspokojenia wierzytelności z nieruchomości z pierwszeństwem przed wierzytelnościami jej właściciela przysługuje kasacja (obecnie – skarga kasacyjna) (postanowienie SN z 21.05.2004 r., V CZ 42/04, OSNC 2005/5, poz. 93). Od postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego apelację od postanowienia sądu pierwszej instancji oddalającego częściowo wniosek o wpis do rejestru przedsiębiorców spółki akcyjnej skarga kasacyjna jest dopuszczalna (postanowienie SN z 5.10.2007 r., I CZ 106/07, OSNC-ZD 2008/B, poz. 46).

10. Skarga kasacyjna nie przysługuje:

- 1) od postanowienia o odmowie wpisu ostrzeżenia w księdze wieczystej (postanowienie SN z 20.10.1997 r., I CZ 147/97, Prok. i Pr.-wkł. 1998/6, s. 41; tak też w postanowieniu SN z 15.01.1997 r., III CZ 1/97, OSNC 1997/4, poz. 37; tak samo SN w postanowieniu z 7.01.1997 r., I CKN 31/96, OSNC 1997/5, poz. 55);
- 2) od postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego środek zaskarżenia wniesiony przez uczestnika od postanowienia sądu rejestrowego pozwalającego współnikowi na zbycie udziałów w spółce (postanowienie SN z 15.03.2000 r., I CZ 15/00, LEX nr 51348);

- 3) od postanowienia w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru stowarzyszeń danych dotyczących składu zarządu (art. 519¹ § 3; postanowienie SN z 25.02.1997 r., II CZ 10/97, OSNC 1997/6–7, poz. 88);
 - 4) w sprawie o wpis do rejestru dzienników i czasopism (postanowienie SN z 27.06.2003 r., I CK 119/03, LEX nr 137555);
 - 5) od postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu (lub wykreślenia) w księdze wieczystej wszczęcia egzekucji z nieruchomości, przewidziane go w art. 924. Wymienione postanowienie nie należy bowiem – w rozumieniu art. 519¹ § 1 – do kategorii postanowień co do istoty sprawy kończących postępowanie w sprawie (postanowienie SN z 18.04.2007 r., V CZ 27/07, LEX nr 315567);
 - 6) w sprawie o pozbawienie uczestnika postępowania (współmałżonka) samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym (art. 519¹ § 4 pkt 2) (postanowienie SN z 9.07.2009 r., I CZ 25/09, LEX nr 519337);
 - 7) od postanowienia w przedmiocie połączenia spółek kapitałowych i podwyższenia kapitału (art. 519¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 493 § 2 k.s.h.; postanowienie SN z 19.01.2006 r., IV CZ 144/05, OSNC 2006/10, poz. 172) ani od postanowienia wydanego w sprawie „w przedmiocie rozwiązania spółki” (postanowienie SN z 7.11.2006 r., I CZ 85/06, LEX nr 276370);
 - 8) w sprawach dotyczących zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka (postanowienie SN z 27.05.2020 r., I CZ 9/20, LEX nr 3063049);
 - 9) od postanowienia sądu drugiej instancji zmieniającego postanowienie oddalające wniosek o ogłoszenie testamentu przez jego uchylenie, w wyniku którego sąd drugiej instancji ogłosił testament (postanowienie SN z 6.12.2019 r., V CSK 362/18, LEX nr 2776646);
 - 10) od postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji niedopuszczające do udziału w sprawie (postanowienie SN z 6.12.2019 r., I CZ 89/19, LEX nr 2772530).
11. W postępowaniu nieprocesowym skarga przysługuje od postanowień orzekających co do istoty, również częściowych, oraz od postanowienia wstępnego. Skarga kasacyjna nie przysługuje od postanowienia sądu drugiej instancji uchylającego postanowienie sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania, gdyż orzeczenie to nie kończy postępowania (tak samo Sąd Najwyższy w postanowieniach: z 23.11.2004 r., I CK 597/04, LEX nr 365079, oraz z 15.01.2003 r., IV CZ 204/02, LEX nr 365069).
12. Komentowany przepis dopuszcza wniesienie skargi kasacyjnej od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie, jako mających największą

sze znaczenie procesowe. Do postanowień kończących postępowanie w sprawie należą postanowienia, których uprawomocnienie się zamyka drogę do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty przez sąd danej instancji, jeżeli w chwili ich wydania sąd jest zwolniony z obowiązku dalszego rozpoznawania sprawy (postanowienie SN z 23.08.2002 r., I CKN 421/01, LEX nr 55523).

13. Przez przysługiwanie skargi kasacyjnej od postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu należy rozumieć postanowienie o odrzuceniu pozwu oraz postanowienie o oddaleniu zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji odrzucające pozew, postanowienie zmieniające postanowienie sądu pierwszej instancji oddalające zarzut, którego uwzględnienie uzasadniałoby odrzucenie pozwu, a także postanowienie wydane w wyniku uwzględnienia apelacji, mocą którego uchylono zaskarżony wyrok i odrzucono pozew (postanowienie SN z 21.03.2006 r., III CSK 48/06, OSNC 2007/1, poz. 12). Nie jest dopuszczalna skarga na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie odrzucenia skargi o wznowienie postępowania nieprocesowego. Odrzucenie skargi o wznowienie postępowania nie może być traktowane analogicznie do odrzucenia wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego, ponieważ są to odrębne żądania procesowe; wniosek inicjuje postępowanie nieprocesowe, natomiast skarga o wznowienie ma charakter szczególnego środka zaskarżenia (postanowienie SN z 11.01.2006 r., III CZ 103/05, LEX nr 191159, tak też postanowienie SN z 12.06.2008 r., III CZ 26/08, LEX nr 420371).
14. Postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania kończące postępowanie w sprawie zaskarżalne skargą kasacyjną to np. postanowienie o umorzeniu postępowania z przyczyny zaistniałej przed sądem pierwszej instancji; postanowienie o umorzeniu postępowania w całości wskutek zajścia przyczyny takiego umorzenia dopiero w postępowaniu przed sądem drugiej instancji (np. cofnięcia pozwu przed sądem drugiej instancji); postanowienie o oddaleniu zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji o umorzeniu postępowania (na ten temat zob. szczegółowo A. Góra-Błaszczkowska [w:] *Kodeks...*, red. A. Góra-Błaszczkowska, s. 1181).
15. Skarga kasacyjna nie przysługuje od postanowienia o kosztach procesu ani od postanowień odmawiających zwolnienia od kosztów sądowych, ani od postanowień odmawiających zwolnienia od kosztów czynności notarialnych (tak SN w wyroku z 29.03.2006 r., IV CSK 165/05, LEX nr 183069; na ten temat zob. np. T. Zembrzusi, *Zaskarżanie orzeczeń incydentalnych wydanych po raz pierwszy w toku instancji (uwagi na tle wyroku Trybunału Konstytucyjnego)*, PS 2007/9, s. 18 i n.).
16. Skarga kasacyjna przysługuje tylko od orzeczeń istniejących (na ten temat zob. W. Siedlecki [w:] *System prawa procesowego cywilnego*, red. W. Berutowicz, t. 2, *Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji*, red. Z. Resich, Ossolineum 1987, np. s. 12;